

inceleme

SEÇME MANİLER



Ata Çatlıbaş



Seçme Maniler

M. Atâ Çatıkkaş

M. Atâ Çatıkkaş; 1946'da Kastamonu Tosya'da doğdu. İlköğrenimini aynı ilçede, orta okulu Kastamonu Abdurrahman Paşa Lisesi'nde okudu. Lise öğrenimini İstanbul Pertevniyal Lisesi'nde tamamladı. 1967 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldu. 1972 yılında mezun oldu. 1973 yılında aynı bölüme doktora öğrencisi olarak girdi. 1976'da Suadiye Lisesi'nde, 1977'de Galatasaray Lisesi'nde edebiyat öğretmeni olarak görev aldı. 1979'da Firdevsi-i Rumi'nin "Süleymannâme-i Kebir" (72 cilt) adlı eseri üzerine doktora tezi verdi. 1983'te Galatasaray Lisesi'nden Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne atandı. 1984 yılından beri aynı fakültede Yrd. Doç. Dr. olarak görev yapmaktadır. Yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Yayımlanmış eserlerinden bazıları

1. Manzum Nasreddin Hoca Fıkraları, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1980.
2. Edebiyat Kılavuzu, Şelâle Yayınları, İstanbul 1989.
3. Uygulamalı Türk Dili Kılavuzu, ABC Yayıncılık, Ankara 1993.
4. Üniversiteler İçin Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon Kılavuzu, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1996.
5. Ahmet Midhat'ın Kelile ve Dimne Tercümesi, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
6. İki Çakalın Hikâyesi, Türkiye İlimi, İçtimai Hizmetler Vakfı, İstanbul 2000.
7. Türk Dili Kılavuzu, Alfa Yay. İst. 2001.
8. Yazılı ve Sözlü Anlatım Kılavuzu, Alfa Yay. İst. 2001.

SEÇME MANİLER

M. Atâ Çatıkkaş



SEÇME MANİLER

Copyright © Sütun Yayınları, 2006

Bu kitaptaki metin ve resimlerin, tamamının ya da bir kısmının, kitabı yayımlayan şirketin önceden yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör
Kalender YILDIZ

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Mizanpaj
Cafer DERELİ

ISBN
975-9089-18-1

Yayın Numarası
19

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan Matbaası / İZMİR Tel: (0232) 252 20 96
Haziran 2006

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Alayköşkü Cad. No: 12 Çağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 519 39 33 Faks: (0212) 519 39 01

Sütun Yayınları
Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5
34676 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sutun yayinlari.com

İçindekiler

- 9 Giriş
- 10 A. Manilerin şekil özellikleri
- 11 B. Manilerin kuruluş biçimleri
- 11 1. Düz veya Tam Mani
- 12 2. Yedekli veya Artık Mani
- 13 3. Kesik veya İki Anlamlı (Cinaslı) Mani
- 13 4. Karşılıklı Mani (Deyiş)
- 14 5. Katar Mani
- 15 C. Manilerin konulara göre adlandırılması

I. BÖLÜM

- 17 TÜRKÜLERDE GEÇEN MANİLER

II. BÖLÜM

- 29 KİLİSLİ RIFAT BİLGE'NİN "MANİLER"
KİTABINDAN SEÇMELER

III. BÖLÜM

- 81 KIBRIS MANİLERİ

IV. BÖLÜM

- 89 SEVDA, ATIŞMA, MEKTUP VE NİYET
MANİLERİ
- 91 Sevda Manileri
- 93 Atışma Manileri
- 94 Mektup Manileri
- 96 Niyet Manileri

V. BÖLÜM

- 101 HÜSEYİN KÂZİM KADRİ'NİN "TÜRK
LÜGATİ" KİTABINDAN SEÇME MANİLER

VI. BÖLÜM

- 110 Reçeller faslından
111 İftar faslından
112 Kızkulesi faslından
114 Pireler faslından
116 Ördek ile kaz faslından
118 Tavuklar faslından
120 Yaş-nâmeden

VII. BÖLÜM

- 127 Düz Maniler
133 Cinaslı Maniler

VIII. BÖLÜM

- 190 Yararlanılan kaynaklar ve sözlükler
191 Bazı genel kaynaklar

Önsöz

Anonim Halk Edebiyatımızın en eski nazım şekli manidir. Türk Manileri hakkında pek çok araştırma yapılmıştır. Ancak bu türün ilk değerlendirmesini ve incelenmesini Macar bilgini Kunoş yapmıştır.¹ Kültür hayatımızdaki ilk mani kitabı 1923'te, İstanbul Dârülfünûn'u, Edebiyat Medresesi Mezunlar Cemiyeti'nin bastırıldığı "Maniler" adlı kitaptır. İkincisi Cemiyeti'nin bastırıldığı "Maniler" adlı kitaptır. İkincisi ise Muallim Kilisli Rifat Bilge'nin 1928 yılında, Türkiye Enstitüsü'nde çıkardığı "Maniler" isimli kitaptır.²

Maniler, halk kültürümüzün ilk ürünlerindedir. Yazılı kültürün halka inemediği dönemlerde mani söyleme geleneği kulaktan kulağa aktarılmış ve kadınlar tarafından söylenmiştir. Bilhassa genç kızlara, yaşlılar tarafından miras bırakılan bu gelenek, Türk zekâsının çok önemli yapı taşlarından biridir.

Masal, türkü, mani, bilmece gibi sözlü edebiyatın anonim ürünleri olan bu kültürün devamlılığı, bize sosyal kültürümüz hakkında ipuçları veren önemli malzemelerdir.

Bu çalışmamızda TDK'nın sözlük ve imlâ kılavuzunu dikkate aldık. Manilerde geçen bilinmeyen kelimelerin anlamlarını ve faydalandığımız kaynakları dipnotlarla gösterdir. Kitabın sonuna, faydalandığımız kaynakları ve merak edenlerin daha geniş kaynaklara ulaşabilmeleri için genel bir kaynakça verdik.

Atâ Çatıkkaş

¹ Dr. Ignaz Kúnos, Osmanlı-Türk Halk Edebiyatı Mecmuası, c. 2. Budapeşte, 1880 (401 Mani)

² Daha geniş bilgi için, Maniler, Kilisli Rifat Bilge (hızl. Yrd. Doç. Dr. Atâ Çatıkkaş), MEB (2. Baskı) Ankara 2001

Giriş

Mani; Anonim Halk Edebiyatımızın en yaygın folklorik ürünlerinden birisidir. Sözlü halk şiirimizin en kısa biçimlisidir. Hece ölçüsünün 7'li (4+3) ve kafiye düzeni itibariyle de (a a b a) şeklindedir. Temel yapısı dörtlükler hâlinededir. Bazen bu şekil (a a b a c a) şekline de dönüşebilir.

Manilerin ilk iki mısraının serbest oluşu ve bu ilk iki mısra da anlam aranmayışı, esas konuya giriş için hazırlanmış bir söyleyiş olarak kabul edilir. Bu kısım manicinin kendini hazırlamak için aradığı bir düşünme ve dinlenme bölümüdür. Manide esas anlatılmak istenen üçüncü ve dördüncü mısralardadır.

Mani kelimesinin Arapçadan dilimize girdiği ve anlamlı söz karşılığı kullanıldığı söylenir.³

Mani kelimesinin Anadolu halk ağızlarında söyleniş şekli, küçük söyleyiş farklılıklarıyla şöyle sıralanabilir. Meselâ Kars'ta "meni", Aydın'da "mana", Denizli'de "mâna", Urfa'da "meânî" ve ülkelerden, Azerbaycan'da "mahni", Kırım'da "mane" ve Doğu Anadolu'da "baytı" şeklinde söyleniş biçimlerine rastlanır.

Türk halkının mani söyleme geleneği, kulaktan kulağa aktarılarak bugüne gelmiştir. Eskiden yazının daha az kullanılmış olması, insanların öğrendikleri şeyleri zihinde tutma ve tekrarlama mecburiyetini meydana getirmiş olmalıdır. Böylece insanlar, evde, tarlada, yolda, düğünde, dernekte; yani haya-

³ Daha geniş bilgi için age.

tın her sahasında bu geleneği sürdürübilme alışkanlığı kazanmışlardır. Billhassa kadınlar arasında, mani söyleşmesi zaman zaman yarış hâline gelmiştir. Kadınlar bu etkinlikle hayatlarını renklendirmeyi, neşelenmeyi amaç edinmişlerdir.

Manilerde aşk, sevdâ, sevgi, utanma, hasret, kıskançlık, sitem, kin, nefret, aşağılama, öfke, acı, ölüm, ayrılık, dua, beddua, diklenme, meydan okuma gibi duyguların işlendiğini görmek mümkündür.

Manilerin söylendiği yerler de genellikle, düğünler, sünnet düğünleri, kutlamalar, asker göndermeleri gibi halkı ilgilendiren, halkın iç içe bulunduğu sosyal alanlardır.

A. Manilerin şekil özellikleri

Manilerin temel biçimlenişi , 7 heceli olup (a a b a) uyak (kafiye) düzeninde ve dörtlük olarak ortaya çıkmıştır. Yani ilk iki mısra birbiriyle kafiyeli, üçüncü mısra serbest ve dördüncü mısra, ilk iki mısra ile kafiyelidir. Çoklu mısralar sonradan meydana gelmiştir.

Pertev Naili Boratav⁴, kaynak eserinde, Doğu Anadolu'daki mani söyleyiş tarzında, kafiyeyi meydana getiren sözlerin iki anlamlı olması ve dörtlükler hâlinde söylenişini "Cinaslı Maniler" olarak değerlendirir. Yine Karadeniz kıyılarında, İstanbul'un "Meydan Kahveleri" geleneğinde değişik kafiyeli manilerin görüldüğünü söyler. Bunların (a b a a) kafiye düzeni dışında, (b a c a), (a a b a c a), (a c a), (a c a d a) biçimlerinde söylenenlerine de rastlandığını ifade eder.

Manilerin erkekler tarafından söylenilene "hoyrat" denir. En çok kadınlar arasında söylendiği için genel isimlendirilişi "Mani" olmuştur.

⁴ Prof. Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay. (3.Baskı), İstanbul 1978, s.186-187

B. Manilerin kuruluş biçimleri⁵

Maniler yapı bakımından, birinci mısralarındaki hece sayısının eksik oluşu; mısra sayısının değişik oluşu ve kafiyelerinin iki anlamlı (cinaslı) oluşuna göre, değişik şekillerde adlandırılırlar. Buna göre manileri:

1. Düz veya Tam Mani
 2. Yedekli veya Artık Mani
 3. Kesik veya Cinaslı Mani
 4. Karşılıklı Mani (Deyiş)
 5. Katar Mani
- olarak beşe ayırabiliriz.

1. Düz veya Tam Mani⁶

Mani çeşitlerinin temelini teşkil eden bu tür manilerin bütün mısraları 7 hecelidir ve kafiye düzeni (a a b a)'dır. Bu manilerde iki anlam (cinas) olmaz. Bu manilerde söylenmek istenen şey üçüncü ve dördüncü mısralarda söylenir. Birinci ve ikinci mısralar doldurmaz. Bu türün örnekleri oldukça fazladır.

1
 Kar yağıyor inceden
 Gül açılır goncadan
 Ben yâri kıskanırım
 Yerdeki karıncadan

⁵ Daha geniş bilgi için, Maniler, Kilisli Rifat Bilge (hızl. Yrd. Doç. Dr. Atâ Çatık-kaş), MEB (2. Baskı) Ankara 2001, s.17

⁶ age. 17

2

Dağlar ağardı kardan
 Haber gelmedi yârdan.
 Mansûr⁷ dönmedi dârdan⁸
 Ben nice dönem yârdan

2. Yedekli veya Artık Mani⁹

Düz Mani'ye, aynı kafiyede anlamı tamamlayan iki mısra daha ekleyerek mısra sayısı altıya çıkarılan manilere *Yedekli veya Artık Mani* denir. Bu tür manilerde cinaslı kafiye yoktur ve birinci mısraları anlamlıdır.

3

Bülbülün yuvasına
 Gül girer rüyasına
 Bülbül güle âşıktır
 Mecnûn da Leylâ'sına
 Mecnûn Leylâ der iken
 Erişti Mevlâ'sına

4

Derdim var beller gibi
 Söylemem eller gibi
 Kalbimin hüsnü var
 Yıkılmış iller gibi
 Gözlerimden yaş akar
 Coşmuş seller gibi

⁷ Hallâc-ı Mansur: Dokuzuncu yüzyılda Bağdat'ta yaşamış süfi. "Enel Hak: Ben Hak'ım" dediği için asılmıştır.

⁸ dâr: dar ağacı.

⁹ age. 17

3. Kesik veya İki Anlamlı (Cinaslı) Mani¹⁰

İlk mısrasının hece sayısı yedi heceden az (3,4,5,6 heceli) olan manilerdir. Bu tür manilerde mısra sayısı dörtten başlayıp on dörde kadar çıkabilir. Bu manilerin mısraları cinaslı kafiyelerle kurulur ve bu kafiyeler de tam veya yarım kafiye olabilir. Cinas, maninin ilk ayağını oluşturan anlamlı veya anlamsız bir kelimedir. Amaç, kafiye başlangıç olduğundan diğer cinas olan kelimeye ayak teşkil eder.

5
Sürüne
Koyun kuzu sürü ne
Çünkü çoban değilsin
Arkandaki sürü ne
Ben bir körpe kuzuyum
Al kat beni sürüne
Beni böyle yandıran
Yüz üstüne sürüne

6
Yüz yarısı
Ellidir yüz yarısı
Giysûları¹¹ dökülmüş
Görünmez yüz yarısı

4. Karşılıklı Mani (Deyiş)¹²

Bu maniler, karşılıklı iki kişi arasında söylenen manilerdir. Bu tür manilerde söyleyen ve cevaplayan kimse belirtilir.

¹⁰ age.18

¹¹ giysû: saç.

¹² age.20

7

Kız

Hey pınara varanlar
 Altın yüzük bulanlar
 Muradına ermesin
 Bileziğimi bulanlar

8

Oğlan

Hey pınara varmadım
 Elim yüzüm yumadım
 Terzi-kız-kolun kırılısın
 Ben bilezik bulmadım

9

Ağa

Âdilem sen nâ-çarsın¹³
 Lâ'l ü gevher saçarsın
 Ben Azrâil olunca
 Kuzum nere kaçarsın

10

Âdile

Ağam derim nâ-çârsın
 İnci mercan saçarsın
 Sen Azrâil olunca
 Ben cennete kaçarın (m)

5. Katar Mani¹⁴

Bir konu hakkında arka arkaya gelen manilere Katar Mani denir. Bu tür maniler, Dügün Manileri, Şehir Manileri, Ramazan Manileri, Kerkük Manileri vb. olmak üzere çeşitlere ayrılır.

¹³ nâ-çâr: çaresiz.

¹⁴ age. s.20

11

Evimizin önü marul(1)
Sular akar harıl harıl
N'olur anam gel bir daha
Kızım diye bana sarıl

12

Oca(ğ)mızın taşı kara (2)
Yüreğimin başı yara
Sabahleyin kalk da anam
Kızım diye beni ara

C. Manilerin konulara göre adlandırılması

Manilerin konularına göre sınıflandırılması Prof. Dr. Per-
tev Naili Boratav¹⁵ tarafından şöyle yapılmıştır:

1. Niyet, Fal Manileri
2. Sevdâ Manileri
3. İş Manileri
4. Bekçi ve Davulcu Manileri
5. Satıcı Manileri
6. İstanbul Meydan Kahvelerinin Cinaslı Manileri
7. Doğu Anadolu'daki Hikâye Manileri
8. Mektup Manileri

¹⁵ Prof. Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay.
(3.Baskı), İstanbul 1978, s.190-191

I. BÖLÜM
TÜRKÜLERDE GEÇEN MANİLER

13

Çay taşı çakmak taşı
 Çatıktır yârin kaşı
 Çirkinlerle bal yeme
 Güzellerle taş taşı

14

Belâsız baş mı olur
 Yolsuz yoldaş mı olur
 Kardeş deme bana kız
 Yârdan kardaş mı olur

15

Erzincan'da bir kuş var
 Kanadında gümüş var
 Gitti yârim gelmedi
 Elbet bunda bir iş var

16

Lâmbasında fitil var
 Deveden büyük fil var
 Geçmedi yaraları
 Ağzında nasıl dil var

17

Uçan kuş tutulur mu?
 Sevda unutulur mu?
 Can geldi boğazıma
 Aşağı yutulur mu?

18

Dağlarda duman olur
 Denizde seyrân olur
 Gönül ferman dinlemez
 Dünyası zindan olur

19

Ateş alan yanmaz mı?
 Akan su bulanmaz mı?
 Gözden irak olanlar
 Gönülden de olmaz mı?

20

Ey varvara varvara¹⁶
 Ateş düştü şalvara
 Ağzım dilim kurudu
 Kız yalvara yalvara

21

Kahvelerim pişti gel
 Telvelerim taştı gel
 Eyi günümün dostu
 Kötü günüm geçti gel

22

Ekin ektim bir kucak
 Derdin beni alacak
 İkimizin sevdası
 Kıyamete kalacak

23

Çay taşı çakmak taşı
 Sabır muradın başı
 Kırdın kalbimi Fadim
 Para etmez gözyaşı

24

Deniz dalgasız olmaz
 Hiç baş belâsız olmaz
 Kim demiş sana Fadim
 Bulanana su durulmaz

¹⁶ varvara: farfara, gürültücü, patırtıcı (kimse).

25

Rüzgâr çıktı inceden
 Serin esiyor serin
 Mevlâ'nın yazdığını
 Kul bozamaz ey gelin

26

Kaya yerinden ağır
 Bağır Eminem bağır
 Kim anlar dilimizden
 Toprak kördür gök sağır

27

Dut fidanı boyunca
 Dut yemedim doyunca
 Ağzım dilim kurudu
 Yâr demedim doyunca

28

Ak koyun kuzusuna
 Can kaynar bazısına
 Ne diyem de ağlayam
 Alnımın yazısına

29

Ah neyimiş neyimiş
 Kaderim böyle imiş
 Kimse sevda çekmesin
 Ateşten gömlek imiş

30

Koyun gelir kuzuyınan
 Ayağının tozuyunan
 Gelin Ayşem sele gitmiş
 Yedi körpe kuzuyınan

31

Ak koyun meler gelir
Bağrımı deler gelir
Hakikatli yâr olan
Dağları deler gelir

32

Hey on beşli on beşli
Tokat yolları taşlı
Onbeşliler gidiyor
Kızların gözü yaşlı

33

Arabaya taş koydum
Ben bu yola baş koydum
Bir kötünün yüzünden
Adımı sarhoş koydum

34

Arabaya taş koydum
Ben bu yola baş koydum
Seni gelecek diye
Sol yanımı boş koydum

35

Üsküdar'ın altı yalı
Niderim dünyanın malı
Dedim versen bir şeftali
Dedi ağam baş üstüne

36

Karanfil oymak oymak
Olur mu yâre doymak
Yâre doydum diyenin
Câizdir boynun urmak

37

Karanfil katar oldu
Hasretlik yeter oldu
Nazlı yârin kokusu
Burnumda tüter oldu

38

Su gelir bulanarak
Bahçeyi dolanarak
Buna can mı dayanır
Yâr geçti sallanarak

39

Mendil bağladım yandan
Seni severim candan
İki yerde yâr olmaz
Ya benden geç ya ondan

40

Giderim elinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş ördek olsam
Su içmem gölünüzden

41

Ocak başı düz başı
Ben istemem yüzbaşı
Olursa paşa olsun
Dosta düşmana karşı

42

Merdivenim kırk ayak
Kırkına vurdum dayak
Yâr karşıdan gelirken
Ne el tutar ne ayak

43

Çarşambayı sel aldı
Bir yâr sevdim el aldı
Keşke sevmez olaydım
Elim böğrümde kaldı

44

Çınarların söğüdü
Kimden aldın öğüdü
Evvel böyle değildin
Şimdi gönlün büyüdü

45

Tabak dolusu reçel
Bugünler gelir geçer
Ağzım dilim söylemez
Gönlümden neler geçer

46

Çaldığım bağlama
Elâ gözlüm ağlama
Ben buralı değilim
Bana gönül bağlama

47

Sarı gülü derende
İnsaf senin nerende
Kabahat sende değil
Sana gönül verende

48

Bağa girdim üzüm yok
El yârinde gözüm yok
Ben yârimi küstürdüm
Barışmaya yüzüm yok

49

Karanfil katar oldu
Ayrılık beter oldu
Sürme gözlü Fadimem
Gözümde tüter oldu

50

Dere derin geçilmez
Suyu acı içilmez
Yârin yüzü güneştir
Akla kara seçilmez

51

Çınarlar deresine
Taşköprü kurulacak
A kız senin yüzünden
Vallahi kan olacak

52

Saçım üçe böldüler
Bölük bölük ördüler
Yârdan murat almadan
Kol kanadım kırdılar

53

İpek peştemalının
Yanına bak yanına
Baban ekmek batırdı
İkimizin kanına

54

Ağlama ninem ağlama
Başına kara bağlama
Ben gidersem gelirim
Nâfile yürek bağlama

55

Camiye serdim halı
İçi karanfil dalı
Herkes maâşallah desin
Kimin var böyle yâri

56

Peşkir çektim direkten
Bir of çektim yürekten
Benim derdim dert değil
Hekim gelsin Firenk'ten

57

Elmayım alma beni
Sevdaya salma beni
Götür sarrafa göster
Kalb isem alma beni

58

Girme bağa iz olur
İpek fistan toz olur
Dilber mendilin düşmüş
Ben kaldırsam söz olur

59

Karşımda duramazsın
Taban tutturamazsın
O güzellik sendeyken
Benden kurtulamazsın

60

Yemen yolları uzak
Kurdum yârime tuzak
Her günün sabahı var
Sevenler kavuşacak

61

Elmanın alına bak
Dön de bir dalına bak
Yaktın beni kül ettin
İnsafsız hâlime bak

62

Madımak bitti m'ola
Yolları tuttu m'ola
Elâ gözlü nazlı yâr
Beni unuttu m'ola

63

Karanfil uzar gider
Yaprağı düzer gider
Yâr yolunu şaşırılmış
İnşaallah bize gider

64

Sabah oldu ışıyor
Bülbüller ötüşüyor
Ötme bülbülüm ötme
Yüreğim tutuşuyor

65

Tabancam dolu saçma
Güzelim benden kaçma
Yüreğimde yaram çok
Bir yara da sen açma

II. BÖLÜM
KİLİSLİ RIFAT BİLGE'NİN “MANİLER”
KİTABINDAN SEÇMELER

66

Maniyim maniciyim
 Deryâda gemiciyim
 Mezarda toprak olsam
 Yâr ile davacıyım

67

Manici başı mısın?
 Cevâhir taşı mısın?
 Sana bir nâme yollasam
 Başında taşır mısın?

68

Ayna attım çayıra
 Güneş vurdu bayıra
 Bizi kul ayıramaz
 Meğer ölüm ayıra

69

Bağlar başı
 Üsküdar Bağlarbaşı
 Cemâlin¹⁷ ayna olmuş
 Her gören bağlar başı

70

Atım vardır rahtım¹⁸ yok
 Padişahım tahtım yok
 Gerdana inci dizmiş
 İnci kadar bahtım yok

71

Karşıda koyun kuzu
 Kıvrır kıvrır boynuzu
 Mala tamah etmeyin
 Dengine verin kızı

¹⁷ cemâl: güzellik.

¹⁸ raht: at takımı.

72

Samur kürkün yırtılsın
 Yakam sizden kurtulsun
 İnkisâra¹⁹ dil varmaz
 Burnun yere sürtülsün

73

Yanalı
 Geçer âfet yanalı
 Haylice vakit oldu
 Ben bu derde yanalı
 Binme nâmert atına
 Ya mih düşer ya nalı

74

Bağ bana
 Bahçe sana bağ bana
 Değme zincir kâr etmez
 Zülfün²⁰ teli bağ bana

75

Sarı gülüm hâr²¹ bana
 Ne bakarsın hor bana
 Sen ettiğinden utan
 Bulunmaz mı yâr bana

76

Yâr yanına
 Sular çoşar yar yanına
 Turnam selâmlar götür
 Varır isen yâr yanına
 Bu bana ettikleri
 Kalır m'ola yâr yanına

¹⁹ inkisâr: beddua, ilenç.

²⁰ zülf: saç.

²¹ hâr: diken.

77

Şu dağlar kireç olsa
 Derdime ilâç olsa
 Benim sevdiğim dilber
 Yüzüme güleç olsa

78

Küp içinde pastırma
 Urubanı kestirme
 Uruba²² kestirirsen
 Âşkını küstürme

79

Azizim zülfü kara
 Yel ese zülfü kara
 Dostunu kem²³ sananlar
 Rast gelsin Zülfikar'a²⁴

80

Asmaya
 Öter bülbül asmaya
 Bir salkım üzüm için
 Minnet etmem asmaya
 Ben o yârdan vazgeçmem
 Götürseler asmaya

81

Arayana
 Yok yoktur arayana
 Sana mani söylerim
 Al beni ara yana

²² uruba: elbise.

²³ kem: kötü.

²⁴ Zülfikar: Hz. Ali'nin iki çatalı meşhur kılıcı.

82

Karanfil ekdim tasa
 Güzellik gitti yasa
 Güzelsin kusurun yok
 Birazcık boyun kısa

83

Çaylar gibi çağlama
 Yüreğimi dağlama
 İşte ben gidiyorum
 Ellere bel bağlama

84

Yabana
 Felek vurdu sillesin
 Attı beni yabana²⁵
 Düştüm bir zâlim yâra
 Geçti ömrüm yabana

85

İki kardaş bir ana
 Yığılmıştık bir hana
 Felek bir tekme vurdu
 Her birimiz bir yana

86

Elmaya bak elmaya
 Vaktim yoktur durmaya
 Elma altı karanlık
 Korkarım oturmaya

87

Kim gider ol diyâra
 El yetmez oldu yâra
 Ağla bedbaht gözlerim
 Merhemsiz kaldı yara

²⁵ yaban: gurbet, yabancı memleket.

88

Dere boyu boylama
Kara gözlüm ağlama
Ben Yemen'e gidiyom
Bana gönül bağlama

89

Yağmur yağar kar ile
Elma biter nar ile
Acep o gün olur mu?
Ben sarılam yâr ile

90

Maniyi baştan söyle
Kalemi kaştan söyle
Karnımın açlığı var
Ekmekten aştan söyle

91

Gül dikene
Sarılmış gül dikene
Ben senden ayrılmazım
Meğer ömrüm tükene

92

Su gelir akmak ile
Ne çıkar bakmak ile
Çirkin güzel mi olur
Çok altın takmak ile

93

Ağlarım çağlar gibi
Derdim var dağlar gibi
Ciğerimden yarıyım
Gülerim ağlar gibi

94

Leblebi koydum tasa
 Doldurdum basa basa
 Gün battı yâr gelmedi
 Aldı beni bir tasa

95

Halayıklar, halayıklar²⁶
 Ocak başında uyuklar
 Davul sesini duyunca
 Pirinç taşını ayıklar

96

Çıktım yüksek damlara
 Baktım uzak yollara
 Su saldım çadır kurdum
 Yârim gelen yollara

97

Baba nâçar ağlama
 Gündür geçer ağlama
 Bu kapıyı kapatan
 Birgün açar ağlama

98

Deli ne
 Dîvâne ne deli ne
 Vurma tabib neşterin
 Yaralarım deline

99

Karanfil deste deste
 Öter bülbül kafeste
 Nice bir yalvarayım
 Can kalmadı nefeste

²⁶ halayık: hizmetçi.

100

Ne daldayım ne gülde
 Ne koldayım ne elde
 Nice bahtsız canmışım
 Gezerim gurbet elde

101

Güle naz
 Bülbül eyler güle naz
 Değme zincir kâr etmez
 Ağlayan çok gülen az

102

Su gelir lüle lüle
 Yâr gelir güle güle
 Elinde sırmalı yağlık²⁷
 Terini sile sile

103

Karşı dağın yüzünde
 Ceylân otlar düzündü
 Ben yârimi bilirim
 Çifte ben var yüzünde

104

Ayna güzel
 Yüz güzel ayna güzel
 Güzel yâri görenler
 Dediler: Ay! Ne güzel
 Oturmuş zülfün tarar
 Dizinde ayna güzel

²⁷ yağlık: mendil.

105

Baba der kıyma kıyma
Bağrım çek kıyma kıyma
Kimi der canı çıksın
Kimi der kıyma kıyma

106

Dam yâra
Var geç gönül dam yâra
Gören Maşallah desin
Yakışır endam yâra
Yârdan vazgeç diyorlar
Artıyor sevdam yâra

107

Kaymak nene
Süt nene kaymak nene
Bir kıydın yetmedi mi
Bir dahi kıymak nene

108

Şanına
Şöhret şanına
Rabbim hâlel vermesin
Efendimin şanına
Eğri bakan kör olsun
Efendim nişanına

109

Mavi yelek mor düğme
Yine girdin gönlüme
Her girdikçe gönlüme
Kan damlar yüreğime

110

İnci serdim güneşe
 Bakan gözler kamaşa
 Sen bir demet gül isen
 Ben bir demet menekşe

111

Tokat bir dağ içinde
 Gülü var bağ içinde
 Tokat'tan yâr sevenin
 Yüreği yağ içinde

112

Ördek gölde göl yerde
 Bülbül dalda dal yerde
 Felek bizi ayırdı
 Her birimizi bir yerde

113

Bir ok attım hâneye
 Düştü divanhâneye
 Beni yârdan ayıran
 Düşsün tımarhâneye²⁸

114

Deniz dibinde midye
 Ver bana bir hediye
 İzninizle gideyim
 Saat geldi yediye

115

O da yandı
 Ciğerim oda yandı
 Âhım deryaya düştü
 Balıklar, su da yandı

²⁸ tımarhane: akıl hastahanesi.

116

Yarda yarı
 Su geldi yardı yarı
 Görünmez yâr diyarı
 Kalksın aradan dağlar
 Görünsün yâr diyarı
 Felek bana zulm etti
 Elimden aldı yâri
 Aldırdım elimden yâri
 Ağlarım zârı zârı²⁹

117

Hisar hisara karşı
 Hisarın ardı çarşı
 Bir şeftali versene
 Yâra ağyâra karşı

118

Karanfilim Buharî
 Bahçevan kes bu hârî³⁰
 Gittim sevdiğimgile
 Demedi gel yuharı

119

Açalı
 Konar bülbül açalı
 Her gören sana konar
 Sende ne var a çalı
 Sırrımı herkes duydu
 Sana gönlüm açalı

²⁹ zârı zârı: inleye inleye.

³⁰ hâr: diken.

120

Karanfil haşlanır mı?
 Saksısı taşlanır mı?
 Küçükten bir yâr sevdim
 İle³¹ bağışlanır mı?

121

Yeşil ceviz dalları
 Sıva beyaz kolları
 Yârim nereden geçeyim
 Kapamışlar yolları

122

Küçücük yüzük taşı
 Helâldir yârin kaşı
 Yavrum senin gün yüzün
 Hep yaktı dağı taşı

123

Dağda kestim çınarı
 Çınarın dalı sarı
 Ağlamaktan kurudu
 Gözlerimin pınarı

124

Tepsiye koydum narı
 Ağlarım zârı zârı
 Gurbet ele yolladım
 Kıvırcık benli yâri

125

Kahve koydum kavrula
 El vurmayın durula
 Beni yârdan ayıran
 Sol böğründen vurula

³¹ il: el, yabancı.

126

Yılana bak yılana
 Kıvrım kıvrım dolana
 Ben yârimi kaybettim
 Yüz bin altun bulana

127

Dağ ayrı duman ayrı
 Kaş ayrı keman ayrı
 Sen orada ben burda
 Beden ayrı can ayrı

128

Yemenimin oyası
 Yüzüğüümün foyası³²
 Pamuk ellen işlenmiş
 Pek sarıdır boyası

129

Ney idi
 Tanbur idi ney idi
 Şükür sen de bulmuşsun
 Bana ettiğin neyidi

130

Gül demeti
 Elinde gül demeti
 Yâr beni çok ağlatır
 Bir kere gül demedi

131

Pancar pezik değil mi?
 Ciğer ezik değil mi?
 Ben sevdim eller aldı
 Bana yazık değil mi?

³² foya: sahtelik.

132

Deryadan gemi geldi
 Gönlümün gamı geldi
 Yârimi eller almış
 Bana yazık değil mi?
 Ağla gözlerim ağla
 Ayrılık demi geldi

133

Bir beni
 İki sandım bir beni
 Bin gözle değişmem
 Yâr yüzünde bir beni

134

Evleri dört köşeli
 İçi mermer döşeli
 Eridim hilâl oldum
 Ben bu aşka düşeli

135

Asmada üzüme bak
 Betime benzime bak
 Her ne kadar sevmezsen
 Gülerek yüzüme bak

136

Ağlarım çağlar gibi
 Derdim var dağlar gibi
 Ciğerden yaralıyım
 Gülerim ağlar gibi
 Her gelen bir gül ister
 Sahipsiz bağlar gibi

137

Derdimi
Söyler bülbül derdimi
Âşık hüsnün bağından
Gonca gülün derdi mi

38

Çeke çeke bu derdi
Sabr u kararım durdu
Doldu kabım almıyor
Artık yeter el verdi
Dağlar taşlar çekmiyor
Benim çektiğim derdi

139

Ya kalemi
Ya divit ya kalemi
Güzel seni yaratan
Dedi mi yak âlemi
Felek attı topların
Yıktı benim kalemi

140

Derdim var seller gibi
Diyemem eller gibi
Kurudum kadîd³³ oldum
Meyvesiz dallar gibi

141

Şeftali çiçeklendi
Kadınlar leçeklendi³⁴
Ağla gözlerim ağla
Ayrılık gerçeklendi

³³ kadîd: pek zayıf, cılız.

³⁴ leçek: üç köşeli kadın baş örtüsü, leçeklenmek: örtünmek.

142

Dağlar dağladı³⁵ beni
 Gören ağladı beni
 Bana zencir kâr etmez
 Zülfün bağıladı beni

143

Kaşların kaşlar beni
 Aşkın ataşlar beni
 Ne garip aşka düştüm
 Her gören taşlar beni

144

Al eline kalemi
 Yaz başına geleni
 Sana gönül vereli
 Oldum gönül veremi

145

Şu dağın etekleri
 Otluyor inekleri
 Ah solmuş açılmıyor
 Muhabbet çiçekleri

146

Bir beni
 Vazgeç gönül bir beni
 Yanağında hey güzel
 Çok mu gördün bir beni
 Yaktın âlemi yaktın
 Yakamadın bir beni

³⁵ dağlama; yara açma.

147

Karşıda gördüm seni
Gül diye derdim seni
Gözüme inanmazdım
Elimlen verdim seni

148

Yeşil ipek dürgüsü³⁶
Yürektedir sevgisi
Aramakla bulunmaz
Bu bir Hudâ vergisi

149

Kavununu dildin mi?
Bıçak ağzın sildin mi
Sana mektup yolladım
Manasını bildin mi

150

Şu odanın kilidi
Üstünü toz bürüdü
Yâr orada ben burda
Yarı ömrüm çürüdü

151

Yer beni
Gel geç gönül yer³⁷ beni
Sineme bir kurt düştü
Gece gündüz yer beni
Ben bu dertten ölürsen
Kabul etmez yer beni

³⁶ dürgü: kumaş veya elbisenin büküm yeri.

³⁷ yermek: kötölemek.

152

Gülüm kurutmam seni
Suda çürütmem seni
Senelerce görmesem
Yine unutmam seni

153

Söyleyin güle beni
Vermesin dile beni
Koysun beni kafese
Gezdirsın bile³⁸ beni

154

Akşam oldu ikindi
Mum şamdana dikildi
Ellerin yâri geldi
Benim boynum büküldü

155

Karanfil deste beni
Sen ettin haste beni
Garip bülbüller gibi
Koydun kafeste beni

156

Su akar kamış gibi
Durulmuş gümüş gibi
Ben yârimi severim
Turfanda³⁹ yemiş gibi

³⁸ bile: beraber.

³⁹ turfanda: mevsimin başında çıkan taze meyve.

157

Uzunsun sırtık gibi
 Ekşisin koruk⁴⁰ gibi
 Sokak sokak gezersin
 Yolunmuş tavuk gibi

158

Kaleden atma beni
 Çamura atma beni
 Bir düşmanın sözüyle
 Ellere satma beni

159

Yazı yazdım kış idi
 Kalemim kamış idi
 Ayıplama sevdiğim
 Elim üşümüş idi

160

Şu dağın yoluna bak
 Çiçeğin moruna bak
 Sabreyle deli gönül
 Her şeyin sonuna bak

161

Su akıyor bulanık
 Âşkın bağı yanık
 Bu ne şekil sevdadır
 El uyur ben uyanık

162

Keklik oldum vuran yok
 Kebap oldum yiyen yok
 Ayrılık gömleğini
 Benden başka giyen yok

⁴⁰ koruk: olmamış üzüm.

163

Garibim vatanım yok
 Bülbülüm ötenim yok
 Düştüüm garip iline
 Elimden tutanım yok

164

Dertliyim dermanım yok
 Köylüyüm harmanım yok
 İsterim yâre gidem
 Elimde fermanım yok

165

Ya kandil
 Ya şem'adır⁴¹ ya kandil
 Cennet yüzün görmesin
 Firkat⁴² ile yakan dil

166

Bu gün al
 Yârim giymiş bu gün al
 Şâd edersen bugün et
 Can alırsan bu gün al

167

Garibim yoktur arkam
 Kanadım yoktur kalkam
 Sılam aklıma geldi
 Çıkam dağlara bakam

⁴¹ şem'a: mum.

⁴² firkat: ayrılık.

168

Kaşların çatma güzel
Okların atma güzel
Sen muhacir ben yerli
Kurnazlık satma güzel

169

Bağdayım
Bahçedeyim bağdayım
Bir güle mecbur oldum
Gece gündüz bağdayım
Gel eşim beni kurtar
Bir çözülmöz bağdayım

170

A benim ağa dostum
Gidelim bağa dostum
Havayı bulut aldı
Korkarım yağa dostum

171

Su gibi akma yârim
Yâdlara bakma yârim
Eller beni yakıyor
Bir de sen yakma yârim

172

Bir güzele kul oldum
Yana yana kül oldum
Kuş dili bilmez iken
Aşk ile bülbül oldum

173

Güzel ben buralıyım
 Yürekten yaralıyım
 Ağaçlar yeşil giymiş
 Dahi ben karalıyım

174

Kime gidem
 Kimim var kime gidem
 Derdi senden kazandım
 Dermana kime gidem

175

Kaleden iniyordum
 Çağırırsan dönüyordum
 Derdinden kibrit oldum
 Üfürsen yanıyordum

176

Eğildim taşa baktım
 Şu öten kuşa baktım
 muhabbetsiz yârmışsın
 Yoluna boşa baktım

177

Urfa'ya düştü yolum
 Yay çekmez oldu kolum
 Güzeli Hak saklasın
 Çirkine düşsün ölüm

178

Seherdi seçemedim
 Deryaydı geçemedim
 Gönül bir tel ibrişim⁴³
 Dolaştı açamadım

⁴³ ibrişim: bükülmüş ipek ipliği.

179

Derde kerem
 Dertliyim der de Kerem
 Koşmuşum gam çiftini
 Sürdükçe dert ekerem
 Dolaştım Şam'ı Şark'ı
 Bulmadım derde kerem
 Doğrudum kapına geldim
 Umarım derde kerem

180

Uykuya doymamışam
 Baş yastığa koymamışam
 Keserim kirpik seni
 Yâr geçmiş duymamışam

181

Gülerdim ağlamazdım
 Akardım çāğlamazdım
 Bileydim ayrılık var
 Sana bel bağlamazdım

182

Gül benzim solduramam
 Düşmenim güldüremem
 Giden yâr yine gelir
 Ben kendim öldüremem

183

Bağlarım
 Bahçelerim bağlarım
 Nazlı yâr geçer diye
 Gece gündüz gözlerim
 Şükür olsun Mevlâ'ya

184

Gözlerim
 Garip oldu gözlerim
 Yanıyorum sevdiğim
 Bir çözülmöz bağdayım
 Yâri gördü gözlerim

185

Karanfilim sarkarım
 Açılmaya korkarım
 Yâr yanına gelince
 Ölür olsam kalkarım

186

Deryaya daldım çıktım
 Bir gevher aldım çıktım
 Baktım yârda vefa yok
 Gönlümü aldım çıktım

187

Çekmecemi açamam
 İnci mercan saçamam
 Dünya malın verseler
 Ben yârimden geçemem

188

Ben bir uzun kamışım
 Kapına dayanmışım
 İster al ister alma
 Alnına yazılmışım

189

Gel benim boz çiçeğim
 Şaşırdım nideceğim
 Ahdettim yemin ettim
 Yoluna öleceğim

190

Ben bugün neler gördüm
 Taş bağırm deler gördüm
 Kuzusunu kurt almış
 Anasın meler gördüm

191

Elif dedim be dedim
 Kız ben sana ne dedim
 Deniz mürekkep olsa
 Yazılmaz benim derdim

192

Yazı bilmem
 Okurum yazı bilmem
 Bu yaz böyle geçirdik
 Gelecek yazı bilmem

193

Karanfil uzatayım
 Uzak yol gözeteyim
 Eşin yok menendin⁴⁴ yok
 Kimlere benzeteyim

194

Karanfil oylum oylum
 Geliyor selvi boylum
 Selvi boylum gelince
 Şen olur benim gönlüm

195

Kütükte kara üzüm
 Saklamam doğru sözüm
 Eller ne derse desin
 Yâr benim iki gözüm

⁴⁴ menend: benzer.

196

Çubuğumu uzatam
 Yâr yolunu gözetem
 Eşin yok emsâlin yok
 Seni kime benzetem

197

Mavi boncuk dizerim
 Yâr kalbinden sezerim
 Üç gün yâri görmesem
 Mecnun olur gezerim

198

Tarlanın toprağiyam
 Gümüştten oklağiyam⁴⁵
 Al yanakta gül açmış
 Ben onun yaprağiyam

199

Şu dağı aşam dedim
 Aşam dolaşam dedim
 Bir vefasız yâr için
 Herkese paşam dedim

200

Nar ağacı değilem
 Yel estikçe eğilem
 Kaçma güzel karşımdan
 Ben düşmanın değilem

⁴⁵ oklağı: oklava.

201

Bilirim

Var geç gönül bilirim

Yâre meftûn⁴⁶ olalı

Acır düşman bilirim

Gönlümü yenemedi

Yoksa aşkı bilirim

202

Akşam oldu neyleyim

Bâde doldu neyleyim

Bahar oldu gül açtı

Yoluna öleceğim

203

Tesbihimde mercanım

Sen benimsin a canım

Mezatta⁴⁷ bir bağım var

Satıp sana harcarım

204

Dağlar dağımdır benim

Gam ortağımdır benim

Söyletme çok yaram var

Yaman çağımdır benim

205

Göç gönül ele dersin

Ben sana göz etmeden

Sen bana el edersin

Ben sana sırrım açmam

Korkarım ele dersin

⁴⁶ meftun: düşkün, âşık.

⁴⁷ mezad: artırma ile yapılan satış.

206

Ben de yetim
Sen öksüz ben de yetim
Binmişsin aşk atına
Yavaş git ben de yetim⁴⁸

207

Karanfilsin tarçınsın
Niçin böyle hırçınsın
Etme bana bu cevri
Yine kendin acırsın

208

Oda senin
Döşeli oda sensin
Sînemde⁴⁹ bir canım var
İstersen o da senin

209

Gidiyorum kalasın
Sarıp da solasın
Hakikatli yâr isen
Arayıp da bulasın

210

Hoş geldin safa geldin
Canıma cefâ geldin
Ne ben öldüm kurtuldum
Ne sen insafa geldin

⁴⁸ yetmek: ulaşmak, yetişmek.

⁴⁹ sîne: göğüs, bağır.

211

Mezarım derin edin
Su serin serin edin
Dünya(da) murat almadım
Ahrette gelin edin

212

Bahçelerde nar mısınız?
Yâr beni anar mısınız?
Her aklına geldikçe
Acıyıp yanar mısınız?

213

Kaşların eğdirirsin
Sîneme değdirirsin
Geçme kapım önünden
Ecelsiz öldürürsün

214

Karşıdan gelir misin?
Sen benim olur musun?
Elindeki çevreyi⁵⁰
İstersem verir misin?

215

Gidin bulutlar gidin
Yârime selâm edin
Yârim tatlı uykuda
Uykusun haram edin

⁵⁰ çevre: yemeni.

216

Dağlarda geyik misin?
 Bağda üveyik⁵¹ misin?
 Ayda bir selâm yolla
 Hünkârdan büyük müsün?

217

Kuleden
 Ses geliyor kuleden
 O kaş o göz değil mi?
 Beni sana kul eden

218

Yaradan
 Tabip anlar yaradan
 Cümlelerin ver muradın
 Benim de ver Yaradan
 Derdi sînem doludur
 Her derd ile yaradan

219

Tarlaya ekim ekin
 Aldırdım elimdekin
 Derler benzin sararmış
 Bilmezler gönlümdekin

220

Çıkayım dağlara ben
 Bakayım yollara ben
 Bir güne katlanmazdım
 Katlanam yıllara ben

⁵¹ üveyik: yabancı kumru.

221

Dağ görünmez dumandan
Çıkmaz aşk odu⁵² tenden
Gördü yaram onulmaz⁵³
Tabip el çekti benden

222

Kalenin altı bostan
Şen olsun Arabistan
Kan kussun avuç avuç
Beni ayıran dosttan

223

Kahve gelir Yemen'den
Bülbül gelir çemenden
Bizi felek ayırdı
Ne sendendir ne benden

224

Pencerede perde ben
Yeni düştüm derde be
Ben bu dertten ölürsem
Nice yatam yerde ben

225

Öldürün kanım aksın
Her gelen bana baksın
Kimi der yazık oldu
Kimi der canı çıksın

⁵² od: ateş.

⁵³ onulmak: iyi olmak.

226

Gözlerim yaşı katlan
 İş düştü başa katlan
 Her demde bahar olmaz
 Bir dem⁵⁴ de kışa katlan

227

Ya yılan
 Ya şahmârân⁵⁵ ya yılan
 Teknemiz Nuh gemisi
 Cenk eder derya yılan

228

Oda yansın
 Gül hârî oda⁵⁶ yansın
 Beni nasıl yaktıysa
 Benim gibi o da yansın

229

Bir ay doğdu denizden
 Ne kemlik⁵⁷ gördün bizden
 Bir kemlik görmüş gibi
 Yüzün çevirdin bizden

230

Ayrıldım gülüm senden
 Saçı sünbülüm senden
 Araya engel düştü
 Kesildi yolum senden

⁵⁴ dem: vakit, zaman.

⁵⁵ şahmârân: yılanların şahı.

⁵⁶ od: ateş.

⁵⁷ kemlik: kötülük.

231

Dağdan indim düze ben
Diken oldum göze ben
Araya düşman girdi
Gayrı gelmem size ben

232

Gül ekim ekin ekin
Aldırdım elimdekin
Her gelen hâlîm sorar
Hiç bilmez kalbimdekin

233

Yayı ben
Gel geç gönül yayı ben
Küçükten kaptan oldum
Gezmişim deryayı ben
Bir vefasız yâr için
Terk ettim dünyâyı ben

234

Karadan
Gel geç gönül karadan
Yârim gider deryadan
Ben giderim karadan
Ayırmasın beni Hak
Kaşı gözü karadan

235

Mektup verdim karadan
Dağlar kalksın aradan
Hasretin beni yaktı
Kavuştursun Yaradan

236

Yârim atın kuş olsun
 Özenin⁵⁸ gümüş olsun
 Her nereye varırsan
 Hızır yoldaşın olsun

237

Mektup yazdım bilesin
 Okuyasın gülesin
 Bu mektubun üstüne
 Durmayasın gelesin

238

Almadan
 Kokun aldım almadan⁵⁹
 Bir de yüzün göreydim
 Tanrı canım almadan

239

Söyleyin yâre gelsin
 Derdime çâre gelsin
 Beni yârdeden eğleyen
 Bayramı kara gelsin

240

Bir ay doğdu meşeden
 Avcısı dört köşeden
 Rengini gülden almış
 Kokusun menekşeden

⁵⁸ üzengi: at ve eşek gibi hayvanların eyerine takılan ve ayak koymak için kullanılan demirden yapılmış halka.

⁵⁹ alma: elma.

241

Geceler gündüz gibi
Mum yanar yıldız gibi
Her yâdıma düştükçe
Ben eririm tuz gibi

242

Alnı yazmalı⁶⁰ gelin
Burnu hızmalı⁶¹ gelin
Duvaklanmış gidiyor
Sarı çizmeli gelin

243

Ak kâğıt sarı kâğıt
Ağlarım sahat sahat⁶²
Sen orada ben burda
Nasıl canın ırahat

244

Buğday biçtim aş için
Öldüm kara kaş için
Güzel bir şeftali ver
Anan baban başı-çin

245

Karşıda kavun yirler
Ben de varsam ne dirler
Otursam bile⁶³ yisek
Şu şunu sevdi dirler

⁶⁰ yazma: yemeni.

⁶¹ hızma: buruna takılan pul.

⁶² sahat: saat.

⁶³ bile: beraber.

246

Bilene ver
 Bülbülü gülüne ver
 Gönül bir padişahdır
 Kadrini bilene ver

247

Gökten zenbil iniyor
 Fırıl fırıl dönüyor
 Kaydetme güzel kızım
 Kısmetin var geliyor

248

Tahtaya kaktım enser⁶⁴
 Yâr yoluna koydum ser
 Dolaşsam Şam'ı Şark'ı
 Bulamam yâre benzer

249

Gelir geçer kayıklar
 Suda oynar balıklar
 Ne böyle sevda lâzım
 Ne böyle ayrılıklar

250

Havalar bulutlanır
 Bulutlar kilitlenir
 Bugün benim gamım var
 Gittikçe çeşitlenir

251

Çayın ardı murattır
 Söze gelmez inattır
 Bu aylar böyle gitsin
 Gelen ay selâmettir

⁶⁴ enser: enseri, çivi.

252

Menekşem cihan yakar
 Güzeller zülfe⁶⁵ takar
 Yeni açmış gül varken
 Soluklara⁶⁶ kim bakar

253

Keten gömlek tendedir
 Tatlı hayal bendedir
 Cennet'ten hûri çıksa
 Yine gönlüm sendedir

254

Kavanoz dolu leçer
 Yendikçe iştah açar
 Ağzım dilim söylemez
 Gönlümden neler geçer

255

Bahçelerde enginar
 Enginarın dengi var
 Ben yârımı tanırım
 Al kırmızı rengi var

256

Mendilim turalıdır⁶⁷
 Sevdığım buralıdır
 Geçme kapım önünden
 Yüreğim yaralıdır

⁶⁵ zülf: saç.

⁶⁶ soluk: solmuş.

⁶⁷ turalı: kıvrım, lüle.

257

Gemi gelir yanaşır
 İçi dolu çamaşır
 Nasıl ana doğurmuş
 Bakan gözler kamaşır

258

Keklik bana ot getir
 Hastalandım süt getir
 Eğer yârim gelmezse
 Yakasından tut getir

259

Erzurum çarşı pazar
 İçinde bir kız gezer
 Elinde divit kalem
 Dertlere derman yazar

260

Kaleden indirdiler
 Kır ata bindirdiler
 Üç günlük güveyiyken
 Yemen'e gönderdiler

261

Altın tasta üzüm var
 Yüreğimde sızım var
 İstanbul Hakk'a (e)mânet
 İçinde bir kuzum var

262

Serçeler düğün eyler
 Bilmem ki ne gün eyler
 Ben feleğe neyledim
 Bana hep oyun eyler

263

Sende yâr
 Göçer bülbül sende yâr
 Yine gönlüm sende yâr
 Dağdan dağa gezesin
 Mecnûn gibi sen de yâr

264

Şu sokağın başı dar
 Boynum eğsem bana âr⁶⁸
 Eğer hâlim sorarsan
 İşim gücüm âh u zâr⁶⁹

265

Yaz gelir
 Bahar gelir yaz gelir
 Düşümde Hızr'ı gördüm
 Dedi mektup yaz gelir

266

Şu karşıda kayıklar
 Suda oynar balıklar
 Kabrimdeki kemikler
 Yâr yâr diye sayıklar

267

Bu dağlar meşe dağlar
 Baş başa vermiş ağlar
 Yârim küsmüş gidiyor
 Kimi var kimler ağlar

68 âr: ayıp.

69 âh u zâr: inleyip sızlanma.

268

Gidiyorum işte gör
 Hayâlimi düşde gör
 Kıymetimi bilmedin
 Bir zâlime düş de gör

269

Bülbüllerin yası var
 Şu gönlümün pası var
 Zengin mala güvenir
 Fakirin Mevlâ'sı var

270

Bugün ayın ilkidir
 Beden canın mülküdür
 Küçücükten yâr seven
 Sansar ile tilkidir

271

Yazılan gelir
 Bahar, yazılan gelir
 Elem çekme sevdiğim
 Başa yazılan gelir
 Ellerle güler oynar
 Bana nâzılan gelir

272

Kalenin ardı bayır
 Gülü dikenden ayır
 Ben bu aşka düşeli
 Yanarım cayır cayır

273

Gideyim ilinizden⁷⁰
 Kurtulam dilinizden
 Yeşil baş ördek olsam
 Su içmem gölünüzden

274

Saçmalama
 Hafif çamur dayanmaz
 Şu benim sac⁷¹ malama⁷²
 Sözünü doğru söyle
 Karşımda saçmalama

275

Kanat ağlar
 Kuş uçar kanat ağlar
 Akıttın gözüm yaşın
 Boyandı kana dağlar

276

Ay doğar aşmak ister
 Al yanak yaşmak⁷³ ister
 Şu benim deli gönlüm
 Yâre kavuşmak ister

277

Elim ince daldadır
 Gözüm ırak yoldadır
 Acep yârim der m'ola
 Sevdiğim ne hâldedir

⁷⁰ il: memleket, ülke.

⁷¹ sac: demirden yapılmış ince levha.

⁷² mala: demirden yapılmış sıva âleti.

⁷³ yaşmak: kapamak, gizlenmek.

278

Ördek gölde yüzüşür
 Çıkar güne düzüşür
 Değme zülûf gerdana
 Gölge düşer yüz üşür

279

Bir elinde tas tutar
 Altın neden pas tutar
 Yârinden ayrı düşen
 Uğrun uğrun⁷⁴ yas tutar

280

Karşıda ulu dağlar
 Çeşmeli sulu dağlar
 Benim âh u zârımdan
 Gök gürler bulut ağlar

281

Bahçeler var bağlar var
 Sayrılar⁷⁵ var sağlar var
 Sen gülüp oynuyorsun
 Hiç demeysin ağlar var
 Garip için kim ağlar

282

Şu dağlar garip dağlar
 İçinde garip ağlar
 Kimse garip olmasın
 Ağlar ise anam ağlar
 Kûsûru⁷⁶ yalan dağlar

⁷⁴ uğrun uğrun: gizli gizli, gizlice.

⁷⁵ sayrı: hasta.

⁷⁶ kûsûr: kalan, geriye kalan.

283

Kara gözler
Kara kaşlar kara gözler
Gemim enginde kaldı
Tayfalar kara gözler
Beni yaktı yandırdı
Sendeki kara gözler

284

Elimde sazım budur
Hakk'a niyazım budur
Ayrılamam a dostlar
Alnımda yazım budur

285

Gece dağlar
Issızdır gece dağlar
Hasretlik çeken dağlar
Gündüzleri ağlayan
Durur mu gece de ağlar

286

Tanıyor oklar beni
Ne güzel yoklar beni
Kaşları keman olmuş
Kirpiği oklar beni

287

Bostanda bülbülüm var
Bahçelerde gülüm var
Bülbülün gülü varsa
Benim de sünbülüm var

288

Dertliyim elemim var
 Gümüştten kalemim var
 Yola giden yolcular
 Yârime selâmım var

289

Nem düşer
 Gökte bulut nem düşer
 Ben bu dertten ölürsem
 Bakam sana nem düşer

290

Ne çeker
 Gülden bülbül ne çeker
 Taktı aşkın boynuma
 Ne koyuverir ne çeker

291

Kebapta köz izi var
 Manide söz izi var
 Yüzüne yâdlar⁷⁷ bakmış
 Yüzünde göz izi var

292

Urfa'nın yolu düzdür
 Yarelerim göz gözdür
 Bana tabip neylesin
 Gel yarama göz gezdir

⁷⁷ yâd: yabancı, el.

293

Gül dibinde hâr⁷⁸ biter
 Derûnum⁷⁹ yanar tüter
 Aşkım gâlip olmakta
 Oldum Mecnûn'dan beter

294

Gel benim gel efendim
 Dili bülbül efendim
 Ben burda kan ağlarım
 Sen orda gül efendim

295

Hasret bağrım yakıyor
 El seyrime bakıyor
 Senden ayrı düşeli
 Gözüm durmaz akıyor

296

Câmiler medreseler
 Yâr geliyor deseler
 Bir canım var kuş kadar
 Veririm isteseler

297

Düş de gör
 Hayalde gör düşde gör
 Düşenin dostu olmaz
 Hele bir yol⁸⁰ düş de gör

78 hâr: diken.

79 derûn: iç; kalp

80 bir yol: bir defa

298

Burcun üstü beden yâr
 Salınıp da giden yâr
 Evvel böyle değildin
 Seni bir öğeten var

299

Beyaz giyme toz olur
 Siyah giyme söz olur
 Gel beraber gezelim
 Muradımız tez olur

300

Karanfil deste gider
 Kokusu dosta gider
 Seni gören yiğitler
 Evine hasta gider

301

Asmada budağım var
 Demirden darağım var
 O yâr benim olursa
 Koç kurban adağım var

302

Ata biner çaptırır
 Atı yoldan saptırır
 Nişan takacak oğlan
 Elmas küpe yaptırır

303

Ay doğar ayazlanır⁸¹
 Gün doğar beyazlanır
 O yâr beni gördükçe
 Hem güler hem nazlanır

⁸¹ ayazlanmak: bulutsuz, açık (hava) olmak.

304

Kaş kara kirpik oktur
 Derdimden ölen çoktur
 Benim Allah'tan başka
 Kimseden pervâm⁸² yoktur

305

Bahçede iğde midir
 Dalları yerde midir
 Her gördüğün seversin
 Sendeki mide midir

306

Şu dağlarda ordu var
 Ordu gitmiş yurdu var
 Gözlerinden anladım
 Sende gönül derdi var

307

Su gelir güldür güldür
 Mendilim dolu güldür
 Ey havada uçan kuş
 Hâlimi yâre bildir

308

Sular baştan bulanır
 İner dağı dolanır
 Al sevdanı başımdan
 Buna can mı dayanır

309

Böyle bağlar
 Yâr başın böyle bağlar
 Gül açmaz bülbül ötmez
 Yıkılsın böyle bağlar

⁸² pervâ: korku

310

Yaradan var
 Âlemi yaradan var
 Sen deme yaralıyım
 Bende her yaradan var

311

Kekliğim uçar gelir
 Yurdundan kaçır gelir
 Bir can bir canı sevse
 Dağları açır gelir

312

Benim bir müşkülüm⁸³ var
 Beş dalda bir gülüm var
 Yâr beni abdal etti
 Elimde keşkülüm var

313

Aslım Tekirdağlıdır
 Yüreciğim dağlıdır⁸⁴
 Çözme yoldaş çevremi⁸⁵
 Yâr eliyle bağılıdır

314

Yel eser dal sallanır
 Kudretten ney çalınır
 Benim yârim pek kıskanç
 Güle baksam alınır

83 müşkül: zorluk

84 dağlı: yaralı.

85 çevde: yemeni.

315

Yokuştan indim iniş
Yağlıgım⁸⁶ doluyumuş
Ben güzele bakarken
Burnumu sıçan yemiş

316

Topu boş
Atar topçu topu boş
Ahretin mamur eyle
Bu dünyanın topu⁸⁷ boş

317

Karşıda dikili taş
Çift gezer iki kardaş
Büyüğü elmas tıraş
Küçüğü pırlanta taş

318

Gemi geldi durdu mu?
İskeleye vurdu mu?
Söyle ey seher yeli
Yâr hâlimi sordu mu?

⁸⁶ yağlık: mendil.

⁸⁷ topu: hepsi.

319
Karanfilim katar oldu
Bu hasretlik yeter oldu
Gül yüzlüm kömür gözlüm
Gözümde tüter oldu

320
Yaş nanenin kurusu
Akan suyun durusu
Ben yârimden vazgeçmem
İşin sözün doğrusu

321
Uyanmaz
Gaflet bastı uyanmaz
İkimiz bir ateşte
Ben yanarım o yanmaz

322
Kalenin ardı deniz
Gel kuzum gör bendeniz
Ben bu aşka düşeli
Ne bet kaldı ne beniz⁸⁸

⁸⁸ beniz: surat, yüz ("bet beniz" beraber kullanılır.)

323

Tahtadan elek olmaz
Sen gibi melek olmaz
Ben seni çok severim
Her yerde demek olmaz

324

Güle naz
Geçer güzel güle naz
Bülbül kanadın kopsun
Niçin ettin güle naz
Girdim yâr bahçesine
Ağlayan çok gülen az

325

Defi çalın biriniz
Yıldızdan çok sürünüz
Siz de mani söyleyin
Tutuldu mu diliniz

326

Gökte yıldız sayılmaz
Çiğ yumurta soyulmaz
İstanbul kızlarının
Cilvesine doyulmaz

III. BÖLÜM⁸⁹ KIBRIS MANİLERİ

⁸⁹ Erdoğan Saraçoğlu, Kıbrıs Ağzı, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bak. Yay. 1992, s.47-64

327

Denizin dibi mildir
 Bizi söyleden dildir
 Bir sen söyle bir da⁹⁰ ben
 Görelim usda kimdir

328

Garanfilim gırmızı
 Sevdiğim bir Türg gızı
 Türk gızı olmaz ise
 Terkederim Gıbrız'ı

329

Galeden atma beni
 Çamura gadma beni
 O güzelliğın için
 Gavırıb⁹¹ yakma beni

330

Su gelir akar gider
 Yâr bana bakar gider
 Neyleyim böyle yâri
 Yüreğimi yakar gider

331

Velesbide⁹² binersin
 Beyaz çorab geyersin
 Dovru söyle sevgilim
 Hangımızı seversin

⁹⁰ da: Kıbrıs'ta, ismin bulunma hâlinin yalnız "da" şekli kullanılır.

⁹¹ gavırıb: kavurup.

⁹² velesbid: bisiklet.

332

Yasemin çiğeg aşdı
Dünyanın zevki gaşdı
Alaman harba girdi
İngiliz geri gaşdı

333

Şu dağlar olmasaydı
Çiğegi solmasaydı
Ölüm Allah'ın emri
Ayrılığ olmasaydı

334

Tayyareler gırmızı
Gezeller⁹³ heb Gıbrız'ı
Gıbrız'ın da kızları
Sankim sabah yıldızı

335

Garanfilim yayılmaz
Cemâline doyulmaz
Senin gibi güzeli
Kim görür de bayılmaz

⁹³ gezeller: gezerler.

336

Üzüm goydum sepede
 Yâr oturur tepede
 Yenile⁹⁴ bir yâr sevdim
 Şan olsun memlekete

337

Sen gül ben yabrag olsam
 Saçına darag olsam
 Seni hiç unudamam
 Çürüsem tobrag olsam

338

Çileliyim çileli
 Oldum uğrunda deli
 Seni sevdim seveli
 İçim bağrım bereli⁹⁵

339

Tabağa koydum kiraz
 Yeter artıg cilve naz
 Eyer beni sevmezsen
 Hiç olmazsa gül biraz

340

Giderim dön deyen yog
 Kebab oldum yeyen yog
 Ayrılıg göyneğini⁹⁶
 Benden başga geyen yog

⁹⁴ yenile: yeniden.

⁹⁵ bere: hafif yara.

⁹⁶ göynek: gömlek.

341

Leblebi goydum tasa
Doldurdum basa basa
Benim yârim çoğ güzel
Azıcığ boydan gısa

342

Tabag içinde hıyar
Boyu boyuma uyar
İkimizin boyu bir
Ayırmaya kim gıyar

343

Gögde yıldız az galdı
Teller kobdu saz galdı
Maraz⁹⁷ edme güzelim
Gavişmamız az galdı

344

Altın yüzüg barmagda
Çifde ben var yanagda
Benim bir sevdiğim var
Şu garşıkı gonagda

345

Buyday egdim düzlere
Tiken oldum gözlere
İşde ben gidiyorum
Gıbrız galsın sizlere

⁹⁷ maraz: hastalık, illet.

346

Garanfilim mor beyaz
Gıbleden gelir ayaz
Gışın barabar idig
Feleg ayırdı bu yaz

347

Davulumun ardı gevşeg
Pirelere yazdım⁹⁸ döşşeg
Arkadaşımı sorarsan
İki gulaglı bir eşşeg

348

Yeni cami direg isder
Söylemeye yüreg isder
Benim garnım togdur amma
Arkadaşım büreg isder

349

Güvercinim yuvada
Uçar gider havada
Benim bir yârim vardır
Orag sallar ovada

⁹⁸ yazmak: yaymak.

350

Su gelir agmayınan
Ne olur bahmayınan
Hiç eşşeg adam m'olur?
Gırvad dakmayınan

351

İki çeşme yan yana
Su işdim gana gana
Seni dovuran ana
Olsun bana gaynana

352

Kır atımı nalladım
Lefgoşa'ya yolladım
Senin gibi eşşegi
Bir gazziğa bağladım

353

Küp içinde unum var
Allah'dan umudum var
Yârim asgerden gelsin
Teggelere mumum var

354

Beyaz gül desde desde
Beni anamdan isde
Eğer anam vermezse
Git da babamdan isde

IV. BÖLÜM⁹⁹
SEVDA, ATIŞMA, MEKTUP VE NİYET MANİLERİ

⁹⁹ Prof. Dr. Erman Artun, Tekirdağ'da Mani Söyleme Geleneği (Makale 47 s.)
Çukurova Üniversitesi, Türkoloji Araştırma Merkezi, e-mail: turkoloji.cu.edu.tr

Sevda Manileri

355

Ak tiren kara tiren
Odur yâri götüren
Gitti yârim gelmedi
Odur beni bitiren

356

Arpalar dize kadar
Gel yârim bize kadar
Çorap öreyim sana
Topuktan dize kadar

357

Başörtümün gülleri
Sarı olsun solmasın
Muratlının kızlarını
Beğenmeyen almasın

358

Ayva küldü pişer mi?
Gül yanaktan düşer mi?
Sen orada ben burada
Bana gülmek düşer mi?

359

Bahçeler bağlar oldu
Gözlerim ağlar oldu
Yaralı geyik gibi
Meskenim dağlar oldu

360

Bahçelerde sarmaşık
Sormadan oldum âşık
Yâr aklıma gelince
Elimden düşer kaşık

361

Denizin ortasında
Mum yanar sofrasında
Benim bir yârim var
Tekirdağ ortasında

362

Fırın üstünde kürek
Ne yanarsın be yürek
Her derde dayandın
Buna da dayan yürek

363

Merdivenim kırk ayak
Kırkına sürdüm ayak
Bu sabah yâri gördüm
Ne el tutar ne ayak

364

Pencerede duran kız
Bayram geldi dolan kız
Kurbansız bayram olmaz
Sana kurban olam kız

365

İnci dizdim diziye
Kimler görmüş gözüyle
Ben yârdan vazgeçemem
Bir kıskancın sözüyle

366

Süpürgemin telleri
Süpürüyor yerleri
Salla yârim mendili
Gelsin sevda yelleri

367

Pınarın kapakları
Çınarın yaprakları
Gurbette yârimin
Çınlasın kulakları

368

Elim değdi eline
Mail oldum diline
Ben dünyaya değışmem
Saçının bir teline

Atışma Manileri

Kızlar:

369

Mani maniyi açar
Mani bilmeyen kaçar
Gelin kızlar atışalım
Hangimiz üste çıkar

I. Kız:

370

Denizde mataramız
Ayrı düştü aramız
Ahret¹⁰⁰ ayrı olsak da
Yürektendir yaramız

II. Kız:

371

Elek elek içinde
Elek tekne içinde
Tekirdağ'ın kızları
İpek yelek içinde

¹⁰⁰ Ahret: özel isim.

1. Kız:

372

Erik altında durma
Erik dalını kırma
Ahret'ine bakıp da
Benim kalbimi kırma

II. Kız:

373

Geline bak geline
Kına yakmış eline
Gelin kendi gidecek
Damat beyin evine

1. Kız:

374

Asmada üzüm sana
Kem¹⁰¹ midir gözüm sana
Seher yıldızı gibi
Dikmişim gözüm sana

II. Kız:

375

Aşağıdan gelir misin?
Yolları bilir misin?
Elindeki mendili
İstesem verir misin?

Mektup Manileri

376

Bahar geldi yaz güzel
Merhameti az güzel
Ben sana âşık oldum
Defterine yaz güzel

¹⁰¹ kem: kötü

377

Kara katranım yok
Suya batıranım yok
Yâre mektup yazdıkça
Alıp götürünim yok

378

Karşı karşı duralım
Saatleri kuralım
Sen orada ben burda
Nasıl ayrı duralım

379

Karanfilim süt beyaz
Yalnız kaldım bu yaz
Bir şeyini istemem
Mektubunu kısa yaz

380

Mektup yazdım karadan
Dağlar kalsın aradan
Ayrılık pek çok gitti
Kavuştursun Yaradan

381

Okula gider misin?
Sen koyun güder misin?
Gönderdiğim mektubu
Sen kabul eder misin?

382

Al eline kalemi
Yaz başına geleni
Seni sevdim seveli
Oldum döşek veremi

383

Denizde kum ziyade
Asker oldum piyade
Seni ben çok severim
Hayatımdan ziyade

Niyet Manileri

384

Armudu dişledim
Sapını gümüşledim
Oğlu olan düşünsün
Kızlar beş bine bindi

385

Ak bakırı doldurdum
Doldu diye kaldırdım
Ben yârimi kandırdım
Naylon yelek aldurdım

386

Arpa biçtim az kaldı
Başak aldım, saz kaldı
Merak etme sevdiğim
Kavuşmaya az kaldı

387

Al şalım, yeşil şalım
Dağları dolaşalım
Aramız derya deniz
Yâr nasıl buluşalım?

388

Asker yapar talimi
 Kimse bilmez hâlîmi
 Hem askerlik hem sevda
 Öldürecek yârîmi

389

Bahçelere gel yârim
 Gül vereyim al yârim
 Senin garip duruşun
 Ayrılıkmış be yârim

390

Ben bir tavşan olaydım
 Avlu dibi eşerdim
 Bende talih olsaydı
 Sevdiğime düşerdim

391

Bahçeye giriyorsun
 Çilek mi ekiyorsun?
 Sararmışsın solmuşsun
 Sevda mı çekiyorsun?

392

Dere boyunda nane
 Ne diyorsun be anne
 İlk yârime vermedin
 Bundan ayrılmam anne

393

Gidene bak gidene
 Gül sarılmış dikene
 Allah sabırlar versin
 Gizli sevda çekene

394

Gemiler yanaşmaz mı?
Sandallar dolaşmaz mı?
Sil gözünün yaşını
Ayrılan kavuşmaz mı?

395

Kalmadı hiç kuruntum¹⁰²
Benim senden umudum
Dinlemem dedikodu
Ben yârimden hoşnudum

396

Karanfilim üç çatal
Üçü de pembe açar
Muratlının kızları
Yatsıdan sonra kaçar

397

Mani benim ezberim
Kan ağlıyor gözlerim
Ben o yârin yolunu
Ölene dek gözlerim

¹⁰² kuruntu: yersiz düşünce, evham.

398

Oğlanın adı Metin
Yâr ben inecek miyim?
Kimselerde gözüm yok
Yâre gitmek niyetim

399

İstanbul hastahanesi
Elli kuruş tanesi
Sevda hastalarının
Bakırköy hastahanesi

400

Uzun yollar uzasın
Koyunlar kuzulasın
Daha dört sene duracam
Beşlikler ucuzlasın

401

Tren boyunca çiçek
Trenler geçmeyecek
Benim sevdiğim oğlan
Sigara içmeyecek

V. BÖLÜM¹⁰³
HÜSEYİN KÂZIM KADRI'NİN "TÜRK LÜGATİ"
KİTABINDAN SEÇME MANİLER

¹⁰³ Hüseyin Kâzım Kadri, Türk Lügati, Dördüncü Cilt, İstanbul, 1945, 343-344

402

Elma verdim almazsın
 Sen elmadan kalmazsın
 Hangi bağın gülüsün
 Zemheri'de¹⁰⁴ solmazsın

403

Ah benim hindi gönlüm
 Tepeden indi gönlüm
 Değme güle konmazken
 Dikene kondu gönlüm

404

Altın tabakta on elma
 Beşin al, beşin alma
 Azrail kapıya geldi
 Canım al yârim alma

405

Armut dalda sallanır
 Yere düşer ballanır
 Bir oğlan vezir olsa
 Yine kıza yalvarır

¹⁰⁴ zemheri: kış.

406

Bahçelerde saz olur
Gül açılır yaz olur
Ben yârime gül demem
Gülün ömrü az olur

407

Şu gelen kimin kızı
Feracesi¹⁰⁵ kırmızı
Şakağında gül açmış
Sandım seher yıldızı

408

Uzaktır seçilmiyor
Gönüldür geçilmiyor
Gönül bir top ibrişim¹⁰⁶
Dolaşmış açılmıyor

409

Giderim ilinizden
Kurtulam dilinizden
Yeşil baş ördek olsam
Su içmem gölünüzden

¹⁰⁵ ferâce: kadınların sokakta giydikleri mantoya benzer, yakasız, topuklara kadar uzun elbise.

¹⁰⁶ ibrişim: bükülmüş ipek ipliği.

410

Karanfilim katar oldu
Bu ayrılık yeter oldu
Sen orada ben burada
Ölümden beter oldu

411

Kayanın ardındayım
Saatin dördündeyim
Herkes dalgın uykuda
Ben senin derdindeyim

412

Karanfilim kırk budak
Kırkına koydum dayak
Deseler yârin gelmiş
Koşarım yalın ayak

413

Karanfil kurutmadım
Ben seni unutmadım
Hatırını pek saydım
Üstüne gül kokmadım

VI. BÖLÜM

Bu bölümde, rahmetli hocamız Prof. Dr. Âmil Çelebioğlu, 1400 yılına ait bir yazma eserle, 1948 yılında Muhtar Yahya Dağlı tarafından neşredilen “İstanbul Mahalle Bekçilerinin Destanı ve Mani Katarları” isimli eserlerini, bir araya getirip “Ramazannâme” ismiyle neşretmiştir. Bu eserde, geçmiş sosyal hayatımızdan Ramazan aylarından ve eski İstanbul hayatından izler bulmak mümkündür. Bu kitap, fasıllar hâlinindedir. Biz bu fasıllardan bazılarını aldık. Daha geniş bilgi için bk. ¹⁰⁷

¹⁰⁷ Dr. Âmil Çelebioğlu, Ramazan-nâme (1826 Yılından Ramazan Manileri) Tercüman, 1001 Temel Eser (22), İstanbul, 275 s. ve ek 17 sayfa sözlük.

414

Bu gece ayın evveli
 Açıldı İslâmın gülü
 Geldi mübarek Ramazan
 Mesrûr¹⁰⁸ etti cân u dili

415

On bir ayın serdârıdır¹⁰⁹
 Müminlerin hem mâhıdır
 Âşıklara verir safâ
 Bâğ-ı cennet gülzârıdır

416

Yarlığar günahın kulun
 Hayr işlere varsın elin
 Sahur vaktinde makbûldür
 Dest¹¹⁰ açıp duâda olun

417

Gökyüzünün melekleri
 Devrân eder felekleri
 Bu ayda ikrâm edenin
 Zâyi olmaz emekleri

418

Akşam ezanı beklemek
 Sahur vakti yemek yemek
 Ramazan'a mahsus şeydir
 Gece davulcu dinlemek

¹⁰⁸ mesrûr: sevinçli.

¹⁰⁹ serdâr: baş, komutan.

¹¹⁰ dest: el.

419

Bekçi sözün var mı bana
Sözlerim hep senden yana
Hiç elem çekme a bekçi
Hazırlandı yağlık¹¹¹ sana

Reçeller faslından

420

O reçeller cem' ola
Nakl eylesem size n'ola
Hep reçellerden naziktir
Kayısı reçeli ola

421

Naziktir ceviz reçeli
Seyrek bilindir ekseri
Hep reçellerden lâiftir
Turunç reçelin yemeli

422

Ye kebabı biberlice
İç şerbeti anberlice
Ehl-i keyfe safâ verir
Tel kadayıf şekerlice

423

Yahni taamların¹¹² başı
Dolma onun karındaşı
Aralıktan kaldırmayın
Muhallebiyle südlâşı¹¹³

¹¹¹ yağlık: mendilden büyük , içine bir şeyler konulup taşınabilen bez parçası.

¹¹² taam: yemek.

¹¹³ südlâş: sütlâç.

İftar faslından

424

Bekçi bilmez hodü şodu
İftara gelirim dedi
Bir inek buzağısıyla
İftara kahvaltı yedi

425

Yedi okka¹¹⁴ peynir aldım
O yedi ben bakakaldım
Sofrayı kuruttun bekçi
Ben seni Allah'a saldım

426

Saldım fırına bir kuzu
Hem çokça komuşlar tuzu
Ben bir lokma alamadım
Yedi hiç kalmadı tozu

427

Toz şeker ekte kaymağa
Bekçiye iftar koymağa
İnehan¹¹⁵ soyu mu bilmem
Bekçiniz bilmez doymağa

428

Versin muradımı Allah
Bekçi duyar inşallah
Bir fırın etmek¹¹⁶ deverdim
Lâ¹¹⁷ demez söyler eyvallah

¹¹⁴ okka: eski kilo ölçüsü.

¹¹⁵ inehan: obur.

¹¹⁶ etmek: ekmek.

¹¹⁷ lâ: yok.

429

Hakk olursa böyle olsun
 Bekçiniz dermanın bulsun
 Bu kadarca mazûr ola
 Sözümüz bahşişe gelsin

Kızkulesi faslından

430

Köhne sözleri nidelim
 Taze edâlar edelim
 Bu gece size ağalar
 Kızkulesinden vasf edelim

431

Gayet müferrihtir hele
 Zevkini görenler bile
 Ortasında deryanın
 Benzer kafes-i bülbüle

432

Dört yanın(ı) almış derya
 İhâta eylemiş¹¹⁸ gûyâ
 Öylece nakl eylediler
 Bir kız için olmuş bina

433

Bir tarafı Üsküdar(a)
 Karşı etmekte nezâre¹¹⁹
 Ramazan yaz günü oldu
 Giderler anda¹²⁰ iftâra
 Zügürtlük faslından

¹¹⁸ ihâta eylemek: kaplamak.

¹¹⁹ nezâre: bakış.

¹²⁰ anda: orada.

434

Bekçiniz iftara daldı
Başını kavgaya saldı
Ağalarım bekçinizin
Züğürtlük yakasın aldı

435

Gezdiği yerleri bilmez
Çeşminin¹²¹ yaşını silmez
Bekçiniz daimâ ağlar
Züğürtlükten yüzü gülmez

436

Ne mintan kaldı ne biniş¹²²
Ne altun kaldı ne gümüş
Cümlesini hiçe sattık
Züğürtlük bize etti iş

437

Bakkal olsam yok sermaye
Varımı verdim yağmaya
Bizi bugün felek dahi
Züğürtlükten saldı feryada

438

Davulcunuzdur söyleyen
Züğürtlük naklini diyen
Şâhım züğürtlük değil mi
Bizi davulcu eyleyen

¹²¹ çeşm: göz.

¹²² biniş: eskiden ulemanın cübbe üzerine giydiği geniş bedenli ve kollu elbise.

439

Bizi gâyet sıktı killet¹²³
 Lûtfunu eylerim minnet
 Züğürtlükte kemter vardır
 Bahşişe¹²⁴ ediniz himmet

Pireler faslından

440

Sözlerim ermez gâyete
 Başlayalım hikâyete
 Bu gece geldim sizlere
 Pirelerden şikâyete

441

Gâyetle çoktur sultanım
 Akıtlar her dem kanım
 Bir gece rahat vermezler
 Elllerinden yandı canım

442

Düştü peşime bir pire
 Dilerim ki yere gire
 Bir lu'b¹²⁵ ile tuttum onu
 Pireyi urdum zencire

443

Zenciri kırdı da kaçtı
 Bana türlü işler açtı
 Zabt edemedim pireyi
 Elimden kuş gibi uçtu

¹²³ killet: azlık.

¹²⁴ bahşiş: hizmet edenlere, aldığı ücret dışında teşekkür maksadıyla verilen para vb.

¹²⁵ lu'b: oyun.

444

Pireler girdi kanıma
 Cem' oldular hep yanıma
 Bir pireylen güleş tuttum
 Yendi beni bak hâlîme

445

Bir pire tuttum bayağı
 Elime girdi ayağı
 Öldürüp yağını tarttım
 Elli kantar geldi yağı

446

Keklik gibi durmaz seker¹²⁶
 Âdem elinden ne çeker
 Bir hûnî¹²⁷ zâlimdir pire
 Âdemin kanını içer

447

Pireler bunu duydular
 Birbirine uydular
 Üştüler gövdeme benim
 Baştan ayağı soydular

448

Su gibi her dem akarlar
 Yolum üstüne çıkarlar
 Bahşişim verin benim
 Pireler yola bakarlar

¹²⁶ sekmek: tek veya iki ayak üzerinde sıçrayarak ilerlemek.

¹²⁷ hûnî: kan içici.

449

Eylerim dâima feryâd
Ediniz hâlîme imdâd
Pirelerden hâlim yaman
Edin beni gamdan âzâd

Ördek ile kaz faslından

450

Bâbına¹²⁸ geldim söyleyem
Bu şeb¹²⁹ ne buldum söyleyem
İki ördekle bir kazın
Nakşını aldım söyleyem

451

Bir ustamın var bir kazı
Gûyâ bir balaban kuzu
Sizlere nakl eyleyeyim
Eğer dinlerseniz bizi

452

Bir gün iki ördek alır
Yelerek¹³⁰ evine gelir
Ördekleri de bahçeye
Gezin diye salıverir

453

Ördekleri çok kaz görür
Bunların üstüne yürür
Ördekler bu hâli görüp
Birbirlerine arka verir

¹²⁸ bâb: kapı.

¹²⁹ şeb: gece.

¹³⁰ yelerek: koşarak.

454

Kaz ister bunları döve
 Bunlar bağırsıklar göğ
 İki taraftan sarılıp
 Şaşırtırlar döge döge

455

Kaz alır birin altına
 Çıkar oturur üstüne
 O hâli görünce eşi
 Acıyıp yanar dostuna

456

Ördek yaptı gör işi
 Kaptı yerden kaya taşı
 Kaza fırlattı ol ördek
 Kazın da yarıldı başı

457

Başından akınca kanı
 Kazın da acıdı canı
 Onun da kaptı boynundan
 Ol biri aldı tabanı

458

Ördek buldu kılığını
 Alamıyor soluğunu
 Ördek kafadar eyledi
 Buldu bir Hind tavuğunu

459

Bir sopa aldı destine¹³¹
 Götürdü kazın üstüne
 Kazla dövüşmek kaskına
 Hind tavuğu da kabardı

460

Tavuk da kaçırdı kazı
 Var idi anda¹³² bir tazı
 Kaz ile tazı bir oldu
 Tavuk eyledi niyazı

Tavuklar faslından

461

Tazı tavukla bilişti¹³³
 Âşinâ¹³⁴ imiş görüştü
 Araya girip sulh etti
 Kaz ile ördek barıştı

462

Devr ederek¹³⁵ geldim size
 Türlü gevher aldım size
 Horoz ile tavukların
 Ahvâlini buldum size

463

On bir tavuk aldım idi
 Üç tanesin sansar yedi
 Bir siyah tavuğum dahi
 Kedi ile güleşirdi

¹³¹ dest: el.

¹³² anda: orada.

¹³³ bilişmek: tanışmak.

¹³⁴ âşinâ: tanıdık.

¹³⁵ devr etmek: dolaşmak.

464

Bir tavucağım gösterdim
 Çağırğan¹³⁶ idi susturdum
 Bir Mısrî tavuğum dahi
 Kuluçka olmuş bastırdım

465

Sekiz dane piliç çıktı
 Her birine gönlüm aktı
 Bir ihtiyar vâlidem var
 Her birine bir ad taktı

466

Birinin gözü ağ idi
 Biri dopdolu yağ idi
 Birinin adı Karyagdı
 Biri Baba Çolağ idi

467

Bir gün de bir çaylak geldi
 Sekizini birden aldı
 Tavukları sansar yedi
 Bir dane horozum kaldı

468

Bir gün boğazladım onu
 Ağalar görün seyrânı
 Pâk edip ocağa vurdum
 Kızartmak istedim onu

469

Açuban tuzunu tattım
 Pişti mi diye oynattım
 Pişmeğe asla gönlü yok
 Üç gün üç gece kaynattım

¹³⁶ çağırğan: çok bağırın

470

Gördüm horoz cevlân eder
Tencerede devrân eder
Durmayıp kanadın çarpar
Çıkmak için efgân eder

471

Tencere kapağın açtı
Bir kere kapağın çarptı
Zabt edemedim horozu
Tencereden çıktı kaçtı

472

Ardına düştüm âvâre¹³⁷
Öldüm yalvara yalvara
Gördünüz işi komşular
Tutmağa ediniz çâre

473

Nice olur tutulmazsa
Horozcuğum gelmez ise
Bekçiniz dîvâne olur
Bahşışin alamaz ise

Yaş-nâmeden

474

Nakl edeyim size yeksân¹³⁸
Nice halk olundu insan
Yarattı kuru balçıktan
Can erip eyledi ihsan

¹³⁷ âvâre: başıboş.

¹³⁸ yeksân: düz, bir.

475

Aslımız çünkü topraktır
 Halk eden Ganî Mutlak'tır
 Bizi yoktan var eyledi
 Ona hiç şüphemiz yoktur

476

Emr olup çıkar dünyaya
 Ağlayıp başlar veylâya¹³⁹
 Bir yaşına girse uşak
 Benzer on dördünde aya

477

İki yaşında söz anlar
 Üç yaşında hem söz söyler
 İsmi çağırırsalar dinler
 Dört yaşında güler oynar

478

Beş yaşında oynar gezer
 Altıda aklını düzer
 Yedide anlar her şeyi
 Sekizinde okur yazar

479

Dokuzunda fehmi¹⁴⁰ artar
 On yaşında atar tutar
 On birinde mahcup olur
 On ikide vakar¹⁴¹ satar

¹³⁹ veylâ: feryat.

¹⁴⁰ fehmi: anlayış.

¹⁴¹ vakar: ağırbaşlılık.

480

On üç yaşında seçilir
On dörtte gül gibi açılır
On beşinde artar nazı
On altıda iş gücü olur

481

On yedide uğrar derde
On sekizde gider perde
On dokuzda yiğit olur
Yirmi ile yirmi birde

482

Otuzunda âdil olur
Kırk yaşında kâmil olur
Ellisinde döner devri
Altmışında âmil¹⁴² olur

¹⁴² âmil: işleyen.

483

Yetmişinde gelir pirlık
Sekseninde gider dirlik
Doksan yaşına varınca
İnsanda kalır mı erlik

484

Girse insan yüz yaşına
Belâlar üçer başına
Kâmil olan tahsîn eder¹⁴³
Bâri Hudâ'nın işine

485

Âhir eyledim kelâmı
Sözlerim buldu nizâmı
Ağalarım bin yaşasın
Şimdicek gelir in'âmı¹⁴⁴

¹⁴³ tahsîn etme: güzel bulma, beğenme.

¹⁴⁴ in'âm: nimetlenme.

VII. BÖLÜM¹⁴⁵

Bu bölümde, yüz yıl önce Anadolu'yu dolaşan ünlü Türkologlardan Alman, Wilhelm Radloff (1837-1918) ve Macar, İgnaz Kunos (1862-1945)'un "Proben" isimli eserinden Düz ve Cinaslı Manilerden örnekler seçtik.

¹⁴⁵ daha geniş bilgi için bk. Dr. Wilhelm Radloff- Dr. İgnaz Kunos, Proben (Der Volkslitteratur Der Türkischen Stamme VIII) Lâtin Harflerine Aktaran ve Hazırlayanlar: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu-Doç. Dr. Metin Ergun, TDK Ankara 1998, s.421-481

Düz Maniler

486

A benim yelekli yârim
 Göğsü ilikli yârim
 Çağırdım işitmedin
 Mermer yürekli yârim

487

A benim ceviz içim
 Derd dolu benim için
 Ne çektimse ben çektim
 Ne çektin benim için?

488

Ay doğar sini gibi
 Sallanır selvi gibi
 Yârin kokusu gelir
 İlk bahar gülü gibi

489

Ayva benim, nar benim
 Bir efendim var benim
 Kismetse kavuşursam
 Çok sitemim var benim

490

Akşamın edasına
 Bülbülün sedasına
 Garipler boynun eğmiş
 Yalvarır Mevlâsına

491

Al yelek mor düyme
 Yine geldin göynüme
 Aklıma geldiğin vakıt
 Kan damlar yüreyime

492

Altın tabak olayım
Yâr önüne konayım
Yâre kaftan biçilmiş
Terzisi ben olayım

493

Altını sarraf bilir
Yaramı cerrah bilir
Benim seni sevdiğimi
Güzelim Allah bilir

494

Armudu dalda koyan
Gözümü yolda koyan
Senin aşkın değil mi
Beni bu hâlde koyan

495

Asmada üzüme bak
Ağlayan gözüme bak
Ne kadar hayırsız isen
Gülerek yüzüme bak

496

Bahçelerde hurmayım
Yeşil başlı turnayım
Başkasını seversem
Gençliyime doymayım

497

Bahçelerde sarmaşık
Ben sana oldum âşık
Sofrada aklıma geldin
Elimden düştü kaşık

498

Bir su içtim testiden
Sensin beni mest eden
Mısır'a sultan olsun
Seni bana dost eden

499

Bülbül daldan inmiyor
Gözüm yaşı dinmiyor
Yüz bin teselli verdim
Gönül korku bilmiyor

500

Bugün başım semedir¹⁴⁶
Gülme benim nemedir
Bazirgân yükü gibi
Derdim küme kümedir

501

Bugün günlerden Pazar
Kâtipler okur yazar
Başı yârsiz olan adam
Kalaysız kaba benzer

502

Deniz dalgasız olmaz
Kapı halkasız olmaz
Güzel yâri olanın
Başı kavgasız olmaz

¹⁴⁶ seme: sersem, aptal gibi.

503

Denizdeki balıklar
Üstündeki kayıklar
Kaburdaki¹⁴⁷ kemikler
Yârim diye sayıklar

504

Ekin ekdim bilerek
Dadandı kara leylek
Yazı burda yazladık¹⁴⁸
Kışın ayırdı felek

505

Elma soydum yiyen yok
Nedir hâlin diyen yok
Gönül ateşten gömlek
Özenen çok, giyen yok

506

Havuzum dört köşeli
İçi elmas döşeli
Soyundum derviş oldum
Ben bu aşka düşeli

507

Yaseminim arşın arşın
Yüz olsun kuzum yaşın
Her nereye gidersen
Hızır olsun yoldaşın

¹⁴⁷ kabur: kaburga.

¹⁴⁸ yazlamak: yazı geçirmek.

508

Hıçkırık tuttu beni
Tuttu kuruttu beni
Hakikatsiz yârmışsın
Ne tez unuttun beni

509

Kaleden indim atsız
Bir elma yedim tatsız
Sen orada ben burada
İkimiz de muradsız

510

Külde pişmez kayısı
Yarım elma yarısı
Seni sevdim efendim
Gözüme hiç gayrısı

511

Kız pencereden bakıyor
Elma turunç atıyor
Kızın göynü var bende
Annesinden korkuyor

512

Limondum oydun beni
Ne hâle koydun beni
Yürek tüfek, dil kurşun
Ansızın vurdun beni

513

Mani maniyi açar
Mani bilmeyen kaçar
Buyurun mani söyleyelim
Bakalım hangimiz geçer

514

Minarenin alemi¹⁴⁹
 Böyle çekmiş kalemi
 Yakacaksan beni yak
 Yakma cümle âlemi

515

Minareden ezan var
 Has bahçede gezen var
 Bu Sivas'ın içinde
 Yüreğimi ezen var

516

Şu giden kayık mıdır?
 Sular bulanık mıdır?
 Gitti yârim gelmedi
 Ağlasam ayıp mıdır?

517

Çekmecemin kilidi
 Üstünü gül bürüdü
 Ben sana can dedikçe
 Senin burnun büyüdü

518

Üsküdar dağlarına
 Gül ekdim bağlarına
 İplik düğme olayım
 Yârimin kollarına

519

Üsküdar çarşı çarşı
 Yalılar karşı karşı
 Ayağın kesme bizden
 Dosta düşmana karşı

¹⁴⁹ alem: minare tepesindeki ayyıldızlı parlak işaret.

Cinaslı Maniler

520

Açalı

Değil çirpi a çalı

Eridim hilâl oldum

Sana sırrım açalı

Her gelen sana konar

Sen de ne var a çalı

521

Ben dedeyim

Tekke yolunu bilmez

Övünür ben dedeyim

Çok güzeller bend ettim

Seni de bend edeyim ¹⁵⁰

522

Bin derdim

Herkesin kırk derdi var

Yine benim bin derdim var

Kır atım bunda¹⁵¹ olsaydı

Yayan gitme bin derdim

523

Dertli koyun

Ulu dağlar başında

Meliyor dertli koyun

Ben bu dertten ölürsem

Adımı dertli koyun

¹⁵⁰ bend etmek: bağlamak.¹⁵¹ bunda: burada.

524

Bir güneş
Gönül aman bir güneş
Yârim senin kaşların ay
Gözlerin de bir güneş
Ben bu deritten ölürsem
Gel mezarım bir gün eş

525

Bu dala
Bülbül konar
Garipler mekânıdır
Her kuş konar bu dala
Dünya kadar aklım olsa
Yine derler budala

526

Düşerse
Gel geç gönül düşerse
Ana baba dinlemez
Gönül aşka düşerse
Zalim yâre düşerse

527

Düz güneş
Bak şu Hakk'ın hikmetine
Gece ay, gündüz güneş
Dolaştım hep dünyayı
Bulamadım has bir eş

528

İncidir
 Öter bülbül incidir
 Aşk sevdası adamı
 Günden güne incidir
 Kulağının deliğine
 Yakut elmas incidir

529

Yapıncak
 Girdim yârin bağına
 Yedim üzüm yapıncak
 Bak ne hâllere girdim
 Yâr göynünü yapıncak¹⁵²

530

Yarada mı?
 Geç gönül yar adamı
 Gel tabib nabzımı yokla
 Bak fitil yarada mı?
 Böyle mecnun gezdirir
 Vefasız yâr adamı

531

Yarım ay
 Gözlerin bütün yıldız
 Kaşların yarım ay
 Mühlet vermiş bir aya
 Sabr edemem yarım ay

¹⁵² yapıncak: yapınca.

VIII. BÖLÜM¹⁵³

Bu bölümdeki maniler; MEB'nin "Örnekleriyle Türkçe Sözlük" kitabından Sami Akalın'ın derlediği manilerden seçildi.

¹⁵³ Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB, İstanbul 2004 (4 cilt: A-E: 1. cilt; F-K: 2. cilt; L-R: 3. cilt; S-Z: 4. cilt); Sami Akalın, Türk Manileri, İstanbul 1972

532

Hanım kızlar yattınız mı?
Baklavayı tattınız mı?
İşte sahur vakti geldi
Şerbetini kattınız mı?

533

Sarı kızın saçları
Boncuk dolu uçları
Ne durursun sevdiğim
Saysana kuruşları

534

Yağmurun çisesi¹⁵⁴ var
Kar yağar gölgesi var
Gelen atlar kişiyor
Seferberlik sesi var

535

Tâze yaprak dolması
İçindedir kıyması
Bugün gözüm seğirdi¹⁵⁵
Yakın yârin gelmesi

536

Yemenimin uçları
Çıkamam yokuşları
O yâre selâm edin
Yedi dağın kuşları

¹⁵⁴ çise: toz gibi ince yağın yağmur.

¹⁵⁵ seğirmek: vücutun herhangi bir yerinde derinin kımıldayıp titremesi.

537

Ayağında kundura
 Yâr gelir dura dura
 Öleyim ben derdinden
 Sîneme¹⁵⁶ vura vura

538

Şu derenin uzununu
 Görsem yârim yüzünü
 Ağlasam da söylesem
 Belki tutar sözümü

539

Deniz susuz olur mu?
 Dibi kumsuz olur mu?
 Ben müftüye danıştım
 Yiğit yârsız olur mu?

540

Balıkesir dağından
 Aldım zeytinyağından
 Şaka-maka derken
 Tuttu ciğer bağından

541

Çıktım eşik üstüne
 Yâri görmek kastına
 Şam kılıcı kuşanmış
 Boz kaputun¹⁵⁷ üstüne

¹⁵⁶ sîne: göğüs.

¹⁵⁷ kaput: kalın, askerî palto.

542

Bahçelerde böğrölce
 Buyur bize gizlice
 Şeker ile beslerim
 Bize geldiğin gece

543

Evimizde kuyu var
 Şeker gibi suyu var
 Şimdi yârim geçecek
 Fidan gibi boyu var

544

Oğlan adı Senâî
 Yeni kurdum binâyı
 Şimdiden sonra oğlan
 Sana bakan enâyî

545

Çobanların ektiği
 Fasulyeler biter mi?
 Şimdiki kızlar asrî¹⁵⁸
 Çobanlara gider mi?

546

İğnem düştü yerlere
 Karışır gazellere¹⁵⁹
 Tabiatım kurusun
 Bakarım güzellere

¹⁵⁸ asrî: modern.

¹⁵⁹ gazel: sonbaharda dökülen yapraklar.

547

Tren geliyor tren
 Vagonları tersinden
 Talebeler korkuyor
 Müdür beyin sesinden

548

Fakir ayak
 Garip kul fakir ayak
 Bir talihsiz baş için
 Ne çeker fakir, ayak

549

Elmaların alından
 Yiyemedim balından
 Tanırım ufağını
 Siyah peştemalından¹⁶⁰

550

Gül dalında öteni
 Bilir olup biteni
 Allah elinden tutar
 Düşkünü gözeteni

551

Önümüzde işimiz
 Ardımızda aşımız
 Şu halılar çıkalı
 Taranmıyor saçımız

552

Kırşehirlim hoş geldin
 Azıcık serhoş geldin
 Tarhanan da mı yoktu
 Neden eli boş geldin

¹⁶⁰ peştemal: bir çeşit önlük.

553

Su diyor geleyim mi?
 Taş duvar deleyim mi?
 Sen orada ben burda
 Hasretten öleyim mi?

554

Gurbet benim durağım
 Kesmez oldu orağım¹⁶¹
 Sen orada ben burda
 Taş mı benim yüreğim

555

Karanfilim dalım var
 Şeker gibi balım var
 Niyet böyle mi idi
 Taş yürekli zâlim yâr

556

Ramazanın geceleri
 Tecvit okur hocaları
 Pilâv pişer temcit¹⁶² vakti
 Tüter evin bacaları

557

Tefim neden ötmüyor
 Efkâr¹⁶³ benden gitmiyor
 Şu yârin ettiğini
 Küçük çocuk etmiyor

¹⁶¹ orak: yarım çember şeklinde saplı ekin biçme âleti.

¹⁶² temcit: sahur zamanı.

¹⁶³ efkâr: tasa, kaygı.

558

Saçların kara yârim
Her sabah tara yârim
Tellerinin içinde
Gönlümü ara yârim

559

Oy kemeçe kemeçe
Teli kendinden ince
Vurur kırardım seni
Eğlencesin eğlence

560

Kemeçemin vurgusu¹⁶⁴
Ağaçtandır ağaçtan
Yukardan işmar ettim¹⁶⁵
Anlamadı telâştan

561

Ak odada yatan yâr
Elin dalda tutan yâr
Sen sevdin sen terkettin
Gel Allah'tan utan yâr

562

Başına nice dönem
Dolanam nice dönem
Tersâ¹⁶⁶ dininden dönse
Ben senden anca¹⁶⁷ dönem

¹⁶⁴ vurgu: çalma âleti.

¹⁶⁵ işmar etme: el, kol, kaş, göz işareti yapma.

¹⁶⁶ tersâ: Hristiyan.

¹⁶⁷ anca: o kadar, öyle.

563

Kekliğin gözü elâ
Başıma açtı belâ
Yiğit ona demişim
Sevdiğini tez ala

564

Çemberimin¹⁶⁸ ucuna
Oya dikerim oya
Susadınsa a oğlan
Gel de gidelim suya

565

Bir taş attım uz¹⁶⁹ gitti
Şimdiye dek düz gitti
Totodan çıktı binlik
Kemeraltı'nda bitti

566

İki pınar akışır
Birbirine bakışır
Uzun boylu yârime
Lâcivertler yakışır

567

Göklerin yıldızıyım
Ben bir fakir kızıyım
Uzun mektup yollama
Selâmına râzıyım

¹⁶⁸ çember: büyük yazma, yemeni.

¹⁶⁹ uz: uzun, uzak.

568

Çorap ince şiş ince
 Bekle kebab pişince
 Kesme yârim ümîdi
 Ben gelin olmayınca

569

Bu dağlar ulu dağlar
 Çeşmeli sulu dağlar
 Üstünden yâr geçiptir
 Habersiz ölü dağlar

570

Ayağı
 Kuşlardan bir kuş gördüm
 Var başında ayağı
 Üstad manici isen
 Aç maniden ayağı¹⁷⁰

571

Kale dibinde sandık
 Baştan ayağa yandık
 Vefalıya can kurban
 Vefasızdan usandık

572

Su gelir vezne¹⁷¹ ile
 Malım yok hazne¹⁷² ile
 Elemden kurtulamam
 Gurbette gezme ile

¹⁷⁰ ayağı: açış, giriş.

¹⁷¹ vezne: terazi, ölçü.

¹⁷² hazne: depo.

573

Ah o gözler
 Ah o gözler o gözler
 Bakmıyor ah o gözler
 Beni vuran ok değil
 Yârdaki âhû¹⁷³ gözler

574

Gül derler
 Bülbül derler gül derler
 Yanağın pembelenmiş
 Hep görenler gül derler
 Ben yâr için ağlarım
 Niçin bana gül derler

575

Gidin deyin o kıza
 Yaş dökmesin gül yüze
 Allah canım sağ korsa
 Ben koymam gelen güze¹⁷⁴

576

Entarım var askıda
 Etekleri baskıda
 Çobana gönül verme
 Eve gelir yatsıda

577

Pınar başı perişan
 Kalkıp kaçışan tavşan
 Yavuklundan¹⁷⁵ nişan var
 Al da beline kuşan

¹⁷³ âhû: ceylân.

¹⁷⁴ güz: sonbahar

¹⁷⁵ yavuklu: sözlü, nişanlı.

578

Erik dalda bir sıra
 Yârim gitmiş Mısır'a
 Koyun olsam yayılsam
 Yârimin ardı sıra

579

Ekin ekdim bitmiyor
 Boya vurdum tutmuyor
 Aramızda dağlar var
 Elim yâre yetmiyor

580

Atımın alını sakar¹⁷⁶
 Yem yemez yola bakar
 Bin gidek gelin hanım
 Damat bey yola bakar

581

Arılar bala gelir
 Bülbüller dala gelir
 Yârim inatçı değil
 Yalvarsam yola gelir

582

Uçan kuş tutulur mu?
 Sevda unutulur mu?
 Can geldi boğazıma
 Aşağı yutulur mu?

583

Anam entari almış
 Tava karası gibi
 Yârim mektup yollamış
 Yürek yarası gibi

¹⁷⁶ sakar: atların alınlarında bulunan küçük beyaz leke.

584

Kar yağar kar üstüne
 Kış gelir nar üstüne
 Lâl¹⁷⁷ olasıca diller
 Her mani yâr üstüne

585

Mendilim dilim dilim
 Sen goncasın ben gülüm
 Lâle kendin metheder
 Sünbül der ben güzelim

586

Taşta bülbül öter mi?
 Çölde hiç gül biter mi?
 Candan sevmek lâzımdır
 Sevdim demek yeter mi?

587

Dünyasına
 Güvenme dünyasına
 Dünya benim diyenin
 Dün gittik dün yasına

588

İlk bahara yaz derler
 Şirin söze naz derler
 Kime derdim söylesem
 Bu dert sana az derler
 Kendin ettin kendine
 Yana yana gez derler

¹⁷⁷ lâl: dilsiz.

589

Mani manidâr¹⁷⁸ ola
 Cebin dolu nar ola
 Mani kime çıkarsa
 Talih ona yâr ola

590

Bahçeleri kirazlı
 Benim yârim çok nazlı
 O yâr benden kaçıyor
 Yüreciğim marazlı¹⁷⁹

591

Ocak başında maşa
 Yaşa gül yârim yaşa
 Merak etme sevdiğim
 Yazılan gelir başa

592

Kır ata vurdum eyer¹⁸⁰
 Üstüne mavi giyer
 Maşallah deyin yâre
 Şimdi nazarlar değer

593

Bağa vardım üzüm
 Çubuk değdi gözüm
 Maşallah yazdırayım
 Kaşın ile gözüne

¹⁷⁸ Manidâr: anlamlı.

¹⁷⁹ marazlı: hastalıklı.

¹⁸⁰ eyer: binek hayvanların üstüne konulan oturma yeri.

594

Buğulu dağlar gibi
 Çiğdemli bağlar gibi
 Menevişli¹⁸¹ gözlerin
 Derdime ağlar gibi

595

Bir taş attım derine
 O da gitti yerine
 Merak etme sevdiğim
 Vermem seni birine

596

Su gelir kova ile
 Aş pişer tava ile
 Meraklanma sevdiğim
 İş biter dua ile

597

Mani demeye geldim
 Kaymak yemeye geldim
 Merâkım kaymak değil
 Yâri görmeye geldim

598

Bu dünya bir merdiven
 İnem gidem derdinen
 Ne kötüye yoldaş ol
 Ne konuş nâmerdinen¹⁸²

¹⁸¹ menevişli: renk dalgalı, dalgalı renklerde olan.

¹⁸² nâmerd: mert olmayan.

599

Acı biberim acı
 Ocağa vurdum sacı¹⁸³
 Merhametli Allah'ım
 Acık¹⁸⁴ da bana acı

600

Melhem sürdüm yarama
 Baş çevirmem harama
 Önde büyüklerim var
 Ben râzıyım sırama

601

Mor ipekten çar m'olur
 Hâinlerden yâr m'olur
 Meyhanede gezenin
 Kesesinde kâr m'olur

602

Yüzüğün taşı elmas
 Âhım yerlerde kalmaz
 Ne saklarsın a güzel
 Mızrak çuvala sığmaz

603

Çay içinde kamışım
 Deste gülüm bulmuşum
 Git yâre selâm söyle
 Minnetten¹⁸⁵ kurtulmuşum

183 sac: ocak üzerine konulan oval, ince metal.

184 acık: biraz

185 minnet: iyilik borcu.

604

A benim mis çiçeğim
 Nice senden geçeyim
 Mevtime sebep oldun
 Ecelsiz öleceğim

605

Pencereden bakan yâr
 Iğıl ığıl akan kar
 Mis mi çaldın gerdana
 Burcu burcu kokan yâr

606

Şu derenin uzununu
 Kıramadım buzunu
 Miskal¹⁸⁶ ile satarlar
 Şu terzinin kızını

607

İnci döker ağlarım
 Yüreğimi dağlarım
 Dağın mor çiçeğini
 Gergefime¹⁸⁷ bağlarım

608

Ben güvercin olamam
 Daldan dala konamam
 Mumlar yaksam arasam
 Yârim gibi bulamam

¹⁸⁶ miskal: gram olarak tartmaya yarayan ölçü birimi.

¹⁸⁷ üzerinde nakış işlemek için kullanılan dört köşeli kasnak, çerçeve.

609

Allı yazma başında
 Tam on sekiz yaşında
 Murada ereceğiz
 Hıdırellez¹⁸⁸ başında

610

Pınar ne hoş akarsın
 Mor menekşe kokarsın
 Ne mutlu pınar sana
 Yâr gelende bakarsın

611

Sağ olan seyrân eder¹⁸⁹
 Âşıklar devrân eder
 Mübârek ramazanda
 Müminler bayram eder

612

Bir dalda üç gülüm var
 Yâr benim müşkülüm var
 Sen başka yâr sevmişsin
 Azıcık işkilim¹⁹⁰ var

613

Güvercin göğsü beyaz
 Uçurdum seni bu yaz
 Nasihat sözün varsa
 Mektubun ucuna yaz

¹⁸⁸ Hıdırellez: Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü ve o gün yapılan halk bayramı.

¹⁸⁹ seyrân etmek: dolaşmak.

¹⁹⁰ işkil: kuruntu.

614

Dam başında yakacak
 Yarın vapur kalkacak
 Oğlanlar asker olmuş
 Kızlar kime bakacak

615

Kekliktir kanat düzer
 Balıktır suda yüzer
 Oğul ana demezse
 Anadır meler gezer

616

Saçlarım lüle lüle
 Ben istemem ondüle
 Ondüle¹⁹¹ isteyenler
 Gitsinler şehir yere

617

Tak yârim
 Tak yârim tak tak yârim
 Mahallede usta yok
 Nedir bu tak tak yârim
 Sen orada ben burada
 Nice kavuşak yârim
 Ben dertliyim sen dertli
 Olalım ortak yârim

618

Çay aşağı yüzerim
 Divit-kalemi¹⁹² yazarım
 Ağır yerin kızuyum
 Ağır yerde gezerim

¹⁹¹ ondüle: dalgalı, kıvrımlı saç.

¹⁹² divit-kalem: eskiden yazı yazmak için belde taşınan bir hokka ve yanında kalem koymak için bitişik bir borusu varmış.

619

Çayda çıra yanıyor
Ay tutulmuş sanıyor
Yavaş oyna güzelim
Herkes seni tanıyor

620

Düşürdün dara beni
O gözü kara beni
Öldürmez süründürür
Açtığın yara beni

621

Duvar üstünde sini
İçine yaz ismini
Özledim yârim seni
Yollasana resmini

622

Ekin ekdim ot bitti
Dalında bülbül öttü
Ötmez olaydın bülbül
Yârim ellere gitti

623

Minarenin ucunda
Yıldıza bak yıldıza
Pahalıyım sevdiğim
Ucuza bak ucuza

624

Yağmur yağar sel gider
Damla damla göl gider
Parası çokça olan
Giyim kuşam bol gider

625

Ben aynaya göz attım
 Otuzu kırka kattım
 Para suyun çekince
 Gecekonduyu sattım

626

Dağlar darı harmanı
 Yok dizimin dermanı
 Parmağımdaki yüzük
 Yârimin armağanı

627

Kaleden indim atlı
 Mendilim doldu tatlı
 Paşa tellâl çağırır
 Helâl haramdan tatlı

628

Gül derler
 Bülbül derler gül derler
 Yanağın pembeleşmiş
 Hep görenler gül derler

629

Dere geçtikçe yârim
 Sular içtikçe yârim
 Perçemlerin savrulsun
 Yeller estikçe yârim

630

Oğlan var git işine
 Düşme benim peşime
 Pırlantadan taç olsan
 Takmam seni başıma

631

Üzümüm bağda biter
Tütünüm¹⁹³ dağda tüter
Rahmetmedin ağlattın
Olasın, benden beter

632

Ak gülüm uyan da gel
Mislere boyan da gel
Rakipten korkar isen
Mevlâ'ya dayan da gel

633

Yıldız yandı ay yandı
Köşk yandı saray yandı
A kız senin yüzünden
Altmış pâre köy yandı

634

Bardak bardak üstüne
Çıkma çardak üstüne
A kız deli mi oldun
Varma ortak üstüne

635

Uzun yollar uzasın
Koyunlar kuzulasın
Acele etme yârim
Altınlar ucuzlasın

636

Yük üstünde üzüm var
Üzüm sende gözüm var
Acep anam der mi ki
Gurbet elde kızım var

¹⁹³ tütün: duman.

637

Şu dağın etekleri
Otluyor inekleri
Açılmış yumulmuyor
Muhabbet çiçekleri

638

Pencerede perde ben
Yeni düştüm derde ben
Açmamış gonca gülüm
Ne çürüyem yerde ben

639

Bugün hava alayım
Ben kiminle güleyim
Güzel, ağan var ise
Hanım yengen olayım

640

Evimiz önü sırtık
Sırığın ucu kırık
Ağama düğün ettik
Babası boynu buruk

641

Dut ağacı boyunca
Dut yemedim doyunca
Ağzım dilim lâl oldu
Ayak sesi duyunca

642

Elimde pembe şeker
Gelir geçer ah çeker
Ah çekme kara gözlü
Bu günler gelir geçer

643

Sinek geldi vız dedi
 Ne yatarsın kız dedi
 Aha geldi güz dedi
 Kalk çeyizin düz dedi

644

Ayrılık büyük derttir
 Sabreden ona merttir
 Ahdini unutanlar
 İnsan değil nâmerttir

645

Ah benim al çiçeğim
 Nasıl senden geçeyim
 Ahdettim yemin ettim
 Yoluna öleceğim

646

Bahçede kişniş¹⁹⁴
 Sararmış düşmüş
 Sevdiğim güzel
 Aklıma düşmüş

647

Dur kız Allah aşkına
 Söz mü geçer taşkına
 Seni bana verenler
 Varsın cennet köşküne

¹⁹⁴ kişniş: yaprakları maydanozu andıran ve kuru yemişi baharat olarak kullanılan bitki.

648

Oğlan heyben var mıdır?
 İçi dolu nar mıdır?
 Üç yüz altın isterler
 Hiç haberin var mıdır?

649

Bahçelerde olur nar
 Gel yârim etme sen âr
 İki vefâsız gördüm
 Biri dünya, biri yâr

650

Saçımı taramadım
 Bir işe yaramadım
 Araya girdi düşman
 Yanına varamadım

651

Sürahi¹⁹⁵ burma burma
 İçinde sarı hurma
 Kâğıt yazıp göndersen
 Üç günden artık¹⁹⁶ durma

652

Kestanedir kestane
 Evin bağlamaları
 Yaktı yandırdı beni
 Yârin ağlamaları

¹⁹⁵ sürahi: su veya sıvı şeyler koymak için kullanılan, uzunca boyunlu, cam veya metal kap.

¹⁹⁶ artık: fazla.

653

İlimon ekdim taşa
 Bitmedi kaldı kışa
 Kız ben seni alırdım
 Askerlik geldi başa

654

Çağlarım gümlerim
 Çağırır dinletirim
 Ağız ile söylemem
 Beyitle anlatırım

655

Yolları seyyah bilir
 Yarayı cerrah bilir
 İkimizin kalbini
 Yaradan Allah bilir

656

Ay doğar sini sini
 Severim birisini
 Cellât boynumu vursa
 Söylemem doğrusunu

657

Güle yağmur yağıptur¹⁹⁷
 Gün üstüne doğuptur
 Şu güzelin boynunu
 Altın inci boğuptur

¹⁹⁷ yağıptur: yağmıştır.

658

Sepet sepet narım var
 Günden güne zârım¹⁹⁸ var
 Şu tepenin ardında
 Uzun boylu yârim var

658

Duvağı telli gelin
 Gümüştten gelli gelin
 Buğulu gözlerinde
 Sevdiğin belli gelin

659

Mendilim dalda iyi
 Bulduğun benden iyi
 Buldum da almadım
 Seni darılır diye

660

Mavisinden alından
 Ağacından dalından
 Bunca yıldır severim
 Anlamadın hâlinden

661

Bacaların isi var
 Âşıkların sesi var
 Bunu da beğenmezsen
 Bundan da ötesi var

662

Yavruma kurdum salıncak
 Eyüp'ten aldım oyuncak
 Şimdi baban gelecek
 Sakın kırma yumurcak

¹⁹⁸ zâr: inleme, sızlama.

663

Arpa ektim taşlığa
 Güneş çıktı kuşluğa
 Buyrun ekmek yiyelim
 Dayanılmaz açlığa

664

Petek açarım seni
 Balsın içerim seni
 Büyüdün vermediler
 Alır kaçarım seni

665

Bağdad'a varmak gerek
 Kınaya parmak gerek
 Câhil idim bilmedim
 Yâre yalvarmak gerek

666

Gördün mü kan alanı
 Gamzesi¹⁹⁹ can alanı
 Rabbim târumâr etsin
 Beni derde salanı
 İnan sevdiğim inan
 Rakîbin²⁰⁰ çok yalanı

667

Yavaş yürür karınca
 Düşünme pek derince
 Canım ağzıma geldi
 Sevdiğimi görünce

¹⁹⁹ gamze: yan bakış.

²⁰⁰ rakîb: herhangi bir işte birbirini geçmeye çalışan kişi veya taraf.

668

El derdi
 Ayak derdi el derdi
 Canıma kâr eyledi
 El minneti, el derdi
 Fidanın ben büyüttüm
 Güllerini el derdi²⁰¹

669

Ay doğar gediğinden
 Tanırım giydiğinden
 Canım ol yâre kurban
 Dönme dediğinden

670

Kara dut düşürdün mü?
 Kahveyi pişirdin mi?
 Candarmalar gelirken
 Aklini devşirdin mi?

671

Amanın güzel dere
 Nere gidersin nere
 Canım su götür beni
 Yârin olduğu yere

672

Çitin ucu oyalı
 Cenk²⁰² ile aldım yâri
 Cenk ile aldığım yâr
 Değer dünyanın malı

²⁰¹ dermek: toplamak.

²⁰² cenk: savaş, kavga.

673

Sular gibi akamam
 Ölmeden bırakamam
 Cennetten huri çıksa
 Yüzüm dönüp bakamam

674

Yâr sana
 Çağlar sular yar sana
 Gam çekme deli gönül
 Bulunmaz mı yâr sana
 Çünkü Ferhad'ım dersin
 Şu dağları yarsana

675

Su içtim tası güzel
 Doğrulttum fesi güzel
 Cümle âlem içinde
 Yârimin sesi güzel

676

Hey hızara hızara
 Dalda kiraz kızara
 Ana çağım geçiyor
 Durma bana kız ara

677

Dam başının düzleri
 Elma gibi yüzleri
 Al yaşmağın²⁰³ altında
 Çakır çakır²⁰⁴ gözleri

²⁰³ yaşmak: yemeni.

²⁰⁴ çakır çakır: mavi ile yeşil arasındaki renk.

678

Su akar şırıl şırıl
 Yıldızlar pırıl pırıl
 Çakır gözlü sevdiğim
 Gel de boynuma sarıl

679

Dağlar dağladı beni
 Gören ağladı beni
 Ben feleğe ne yaptım
 Çapraz bağladı beni

680

Entarisi beyazlı
 Geliyor nazlı nazlı
 Çalımına bakmayın
 Evinin üstü sazlı

681

Yeniyol'dan geçiyor
 Mektep talebeleri
 Çalımlı yürümekten
 Kırılacak belleri

682

Ne başta ne tıraşta
 Ne kaptadır ne aşta
 Çalışmayı sevenler
 Bulur ekmeği taşta

683

Trenin demirleri
 İçinin kömürleri
 Çalışmakla geçiyor
 Yârimin ömürleri

684

Güleldim kapınıza
 Selâm verdim tapunuza²⁰⁵
 Bahşışimi vermezsensiz
 Darılırim hepinize

685

Gönül olmaz yarasız
 Çamlar olmaz çırasız
 Yârim gurbete gitti
 Kaldım burda çaresiz

686

İstanbul yanmış derler
 Ucu bostanmış derler
 Çekemeyen komşular
 Yârime kanmış derler

687

Güle bak dikene bak
 Belimi bükene bak
 Ben sanırdım yâr benim
 Elimden çekene bak

688

Ayağı mesli yârim
 Başı dal-fesli yârim
 Çeşmeden hiç gelmiyor
 Bunun var aslı yârim

689

Arabayı devirme
 Beni yoldan çevirme
 Ben gurbete gidersem
 Ağlayıp da delirme

²⁰⁵ tapu: huzur.

690

Garibim yoktur arkam
 Kanadım yola ki kalkam
 Çıktım dağlar başına
 Vatana doğru bakam

691

Bu keklik usta keklik
 Kanadı deste keklik
 Çıkmış kaya üstüne
 Çağırır dosta keklik

692

Vanlıdır dedikleri
 Çılbırdır²⁰⁶ yedikleri
 Çok hoşuma gidiyor
 “Ah gurban” dedikleri

693

Saçım uzun tararım
 Ben dengimi ararım
 Ben dengimi almazsam
 Çıra olur yanarım

694

Erikler çiçek açtı
 Kuşlar ağaca uçtu
 Anasının bir kızı
 Düğün derneksiz kaçtı

²⁰⁶ çılbır: suda haşlanmış yumurta üzerine yoğurt ve kızgın yağ dökülerek yapılan yemek.

695

Câminin ardı yoldur
 Dediler yârin çildir
 Çil olsun çirkin olsun
 Bana bir deste güldür

696

Bahçede gülüm soldu
 Bilmem bana ne oldu
 Bekletme beni artık
 Yetmez mi çilem doldu

697

Çektiğim çile yeter
 Kavuşmak dile yeter
 Beni sevindirmeye
 Bir sözün bile yeter

698

Çini tabakta bâdem
 Sarardım soldum neden
 Döndüm arkama baktım
 Ne gelen var ne giden

699

Oltu'nun siyah taşı
 Yüksekten uçar kuşu
 Her şeyde birincidir
 Erzurum'un dadaşı²⁰⁷

700

Ağlarım çağlar gibi
 Derdim var dağlar gibi
 Ciğerden yaralıyım
 Gülerim sağlar²⁰⁸ gibi

²⁰⁷ dadaş: Erzurum çevresinde kullanılan hitap sözü.

²⁰⁸ sağ: diri, canlı.

701

Dicle ötesi bağlar
 Bu dert kalbimi dağlar
 Bu hasrete dayanmaz
 Ne yigitler ne sağlar

702

Kaynar kazan taşmaz mı?
 Dalga boydan aşmaz mı?
 Dağ dağa kavuşmazsa
 Hasretli kavuşmaz mı?

703

Nazlı yârin dal-fesi
 Çiçek kokar nefesi
 Dili olsa söylese
 Pencerenin kafesi

704

Akşam yağmur yağmadı
 Damsalık²⁰⁹ damlamadı
 Ben bir gizli yâr sevdim
 Kimseler anlamadı

705

Kaşını eğdirmişsin
 Kirpiğe değdirmişsin
 Benden çirkinsin ama
 Kendini sevdirmişsin

706

Bahçede gül ağacı
 Dibindedir ilâcı
 Sizin deli kızınız
 Kara biberden acı

²⁰⁹ damsalık: saçak.

707

Oku sevdiğim oku
Derin hoca olursun
Bizi köy okulunda
Belki sen okutursun

708

Yeşil ipek bükmem ben
İnce dikiş dikmem ben
Ben bir kâtip kızayım
El körlüğü çekmem ben

709

Makinenin ipliği
Sökülmüyor diktiği
Benim bir sevdiğim var
Elbistan'ın kekligi

710

Karşıdadır ak yapı
Gümüş kakmalı sapı
Bu gurbeti çıkaran
Dilensin kapı kapı

711

Yel eser yelkenidir
Bahçeyi dillendirir
Bir ayrılık bir ölüm
Dilsizi dillendirir

712

Elmayı dilemedim
Bıçağı silemedim
Allı fistanlar giymiş
Sürmelim bilemedim

713

Bayırdan düze geldim
 Bahardan güze geldim
 Dirliğimiz bozuldu
 Galiba göze geldim

714

Giderim gittikçe ben
 Dizlerim tuttukça ben
 Ah çekerim ağlarım
 Bülbüller öttükçe ben

715

Deniz üstü gezerim
 Sarı lira dizerim
 Babamın sağlığında
 Böyle nasıl gezerim

716

Doğruluk olsun için
 Kırılır yoksa dışın
 Doğru yoldan çıkarsan
 İşin sonunu düşün

717

Ay doğar elek gibi
 Gün doğar melek gibi
 Benim bir sevdiğim var
 Doldurma bebek gibi

718

Ağaçlar gelin oldu
 Her taraf gülle doldu
 A benim ömrüm varı
 Nedendir benzin soldu

719

Fabrikanın önünde
Bir yığın kömür müsün?
Dolma kalem elinde
Bankada müdür müsün?

720

Ağaçlar giymiş donu
Dibinde var ışkını²¹⁰
Ağam nere gidiyon
Yalın ayak kış günü

721

Kalenin ardı pınar
Yusam ellerim donar
Ben yârime kavuştum
Düşmanlar buna yanar

722

Başımın tacı kardeş
Hâlime acı kardeş
Dosta düşmana karşı
Gel olak bacı kardeş

723

Afyon ektim bir dönüm
Dönme sözünden gülüm
Bizde dönmekler olmaz
Meğer Allah'tan ölüm

²¹⁰ ışkın: bitki sürgünü.

724

Kanatsız kaz olur mu?
 Hiç telsiz saz olur mu?
 Hasta ettin yâr beni
 Bu kadar naz olur mu?

725

Hey çiftçiler çiftçiler
 Övendire²¹¹ dürttüler
 Sen gibi maniciyi
 Beş paralık ettiler

726

Tarlalarda ot biter
 Akar-suya set olur
 Bu sevdaya düşenin
 Biraz akli kıt olur

727

Mani düzerim dersin
 Düzer, yazarım dersin
 Sen bensiz bu yerlerde
 Nasıl gezerim dersin

728

Deme sakın bana ne
 Gül yüzün solar yine
 Ecel gelmiş cihâne
 Baş ağrısı bahâne

²¹¹ övendire: çift süren öküzleri dürtmek için kullanılan ve sivri ucu demirden yapılmış değnek.

729

Soldurdum sünbülümü
 Uçurdum bülbülümü
 Eğer ki ben ölürsem
 Yâr kaldırsın ölümü

730

Pencereden bakan yâr
 Altın küpe takan yâr
 Elimde top menekşe
 Burcu burcu kokan yâr

731

Karanfil katar katar
 Ucu sulara bakar
 Sizin tembel oğlunuz
 Baba eline bakar

732

İnci buldum bir dizi
 Olmuyor iki dizi
 El ağzına bakarsan
 Ayıracaklar bizi

733

Üsküdar'ın bağına
 Mâilim çardağına
 Elmas küpe yaptırırım
 Yârimin kulağına

734

Elverir
 Vazgeç gönül elverir
 Düştüm kalkamıyorum
 Bir yok mudur el verir
 Dilber beni öldürme
 Cefa ise elverir

735

Sırtımda entarimin
Yakası şapşal yaka
Erittin yağlarımı
Karşıdan baka baka

736

Esmer, bağlamış oya
Bezenmiş gider toya²¹²
Esmer hayrânın olam
Ne giysen uyar boya

737

Sendeki elâ gözler
Kim bilir neler gizler
Essahtan²¹³ mı değil mi?
Bana verdiğin sözler

738

Akılsız, kefil olur
Borç yiyen sefil olur
Evli kadına bakan
Âleme rezil olur

²¹² toy: düğün.

²¹³ essah: gerçek, doğru.

739

Ayağın mesten²¹⁴ çıkar
 Kâkülün festen çıkar
 Ey benim nazlı yârım
 Gel beni yastan çıkar

740

Dersi aldım hocadan
 Duman çıkar bacadan
 Firkat²¹⁵, gurbet, sevdadır
 Koç yiğidi kocatan²¹⁶

741

Kaynar kazan taşmaz mı?
 Yol geçitten aşmaz mı?
 Gam çekme deli gönül
 Ayrılan kavuşmaz mı?

742

Patlıcan oyamadım
 Tabağa koyamadım
 Geç geldin erken gittin
 Ben sana doyamadım

743

Sıladan param geldi
 Benim de sıram geldi
 Çalsın bütün davullar
 Kaşları karam geldi

²¹⁴ mes: içerde giyilen ve ayak boğazına kadar gelen, deriden yapılmış ayakkabı.

²¹⁵ firkat: ayrılık.

²¹⁶ kocatmak: ihtiyarlatmak.

744

Bir ay doğdu kenarsız
 Yâr vefâsız ben arsız
 Geri durun komşular
 Ateşimle yanarsız

745

Avlu dibi mum yanar
 Oğlanın burnu kanar
 Girmiş otuz yaşına
 Onbeşinde kız arar

746

Yağmur yağar kar ile
 Küsülüyüm yâr ile
 Gidem yâri görmeye
 Ayva ile nar ile

747

Isıtma tuttu beni
 Tuttu kuruttu beni
 Gidin o yâre deyin
 Ne tez unuttu beni

748

Merdivenden bakarım
 Sakız olup akarım
 Fare yanımdan geçse
 Gölgesinden korkarım

749

Keten gömlek giyemem
 Her sözüne uyamam
 Bir dilbere kul oldum
 Fakat adın diyemem

750

Alnımda siyahım var
 Bülbül gibi âhım var
 Göz gördü gönül sevdi
 Benim ne günahım var

751

Zarar gelir kâr gelmez
 Tavla oynar zar gelmez
 Gözlerim yolda kaldı
 Bekle bekle yâr gelmez

752

Vardım yonca biçmeye
 Eğildim su içmeğe
 Gözümde fer kalmadı
 Nazlı yâri seçmeye

753

Od²¹⁷ yanar kazan bilir
 Yol hâlin ozan bilir
 Geceyi hastadan sor
 Gurbeti gezen bilir

754

Dere boyu saz olur
 Gül açılır yaz olur
 Ben yârime gül demem
 Gülün ömrü az olur

²¹⁷ od: ateş.

755

Sayyada bak sayyada²¹⁸
 Torun kurmuş kayada
 Toruna²¹⁹ ceylân düşmüş
 Kimse yok ki uyuda²²⁰

756

Gün olur harman olur
 Şu dağlar duman olur
 Benim bir sevdiğim var
 Derdime derman olur

757

Mektup yazdım sonbahar
 Acep arada ne var
 Gece yalnızlık beni
 Gündüz hasretlik yakar

758

Gitme dedim de gittin
 Bilmediğin bağlara
 Kar mı yağdı sevdiğim
 Güvendiğin dağlara

759

Şu dağlar yüce yüce
 Düş görürüm her gece
 Gökte uçan güvercin
 Yârimin hâli nice

²¹⁸ sayyad: avcı.

²¹⁹ tor: tuzak, ağ.

²²⁰ uyutmak: uyumasını sağlamak.

760

Dağlar duman içindir
 Yeller harman içindir
 Güzel güzel gelinler
 Derde derman içindir

761

Ayağında yemeni²²¹
 Yemenilerin yeni
 Güzellendin sevdiğim
 Tanıyamadım seni

762

Ha buradan aşağı
 İzi güdelim izi
 Basmayalım çamura
 Tanırlar ikimizi

763

Entarisi fıstıkî
 Sen benden küstün mü ki
 Haber saldım gelmedin
 Gönlünü kestini mi ki

764

Sandalyeye kuruldum
 Sular gibi duruldum
 Haberin olsun baba
 Gönüllü asker oldum

765

Çiçekler dalda kaldı
 Balıklar salda kaldı
 Hafta geçti gelmedi
 Gözlerim yolda kaldı

²²¹ yemeni: hafif, ince kenarlı ve sivri uçlu bir çeşit ayakkabı.

766

İki kayık yanyana
 Hâlimden anlasana
 Hâlimden anlamazsan
 Yazıklar olsun sana

767

Şu karşiki oluklar
 İçi dolu balıklar
 Ağalar abdest almış
 Yağlık²²² ver halâyıklar²²³

768

Bir taş attım hurmaya
 Dallarını kırmaya
 Halka yüzük yaptırdım
 Nişanlıma vermeye

769

Tırabızon yolunuz
 Para tutmaz eliniz
 Hamsi balık olmasa
 Ne olurdu hâliniz

770

Çiçek başa takılır
 Âşık yanar yakılır
 Hangi işe el atsam
 Aklım sana takılır

²²² yağlık: büyük mendil, havlu.

²²³ halâyık: hizmetçi.

771

Naneci çıktı yola
 Selâmım sağa sola
 Al küçük hanım sen de
 Âfiyet şeker ola

772

Duvardan atlasana
 Ispanak toplansana
 Hani beni severdin
 Ağzını toplansana

773

Kuşlara verdim darı
 Petekte olur arı
 Hasret çektik kavuştuk
 Artık düşmeyiz gayrı

774

Yârim bize nar gönder
 Yandı yürek kar gönder
 Hasrete dayanamam
 Saçlarını sar gönder

775

Ormanda satırım var
 Atım var katırım var
 Alır kaçardım seni
 Babana hatırım var

776

Sulara kova gerek
 Kuşlara yuva gerek
 Havalanan gönüle
 Tebdil-i havâ²²⁴ gerek

²²⁴ tebdil-i havâ: hava değişikliği.

777

Elifin hecesi var
 Gündüzün gecesi var
 Ben güzelim demişsin
 Ellerde nicesi var

778

Mavi hotoz²²⁵ başında
 Kalem oynar kaşında
 Ayıplaman a dostlar
 Henüz on dört yaşında

779

Yâr olurum olana
 Kıymetimi bilene
 Ben niye yâr olayım
 Her yüzüme gülene

780

Yüz aya değer
 Hüsnün yüz aya değer
 Ay var bir güne değmez
 Gün var yüz aya değer

781

Bir mendil işle yolla
 İşle gümüfle yolla
 İçine beş elma koy
 Birini dişle yolla

²²⁵ hotoz: saç veya yemeniden yapıp başta bulunan süs.

782

Tutulmuşum kaçamam
 Kanadım yok uçamam
 İçimden geçenleri
 Kimselere açamam

783

Mektup saldım vardı mı?
 Kimse bilmez derdimi
 İçimden yanıyorum
 Mevlâm etsin yardımı

784

Dağda davar sesi var
 Köyde pınar sesi var
 Kale burcu ardında
 Bir canavar sesi var

785

Yaz gününde kar tatlı
 Kış gününde nar tatlı
 Karla nar şöyle dursun
 İkisinden yâr tatlı

786

Dağlarda kar kalmadı
 Gözlerde fer kalmadı
 Daha yazacak idim
 Kâğıtta yer kalmadı

787

Dam üstünde tencere
 Hırsız geldi incire
 Karakollar duyarsa
 Dizer bizi zincire

788

Yanağın güle benzer
 Dilin bülbüle benzer
 Kaşların ipek gibi
 Saçın sümbüle benzer

789

Ben başımı tararım
 Var mı size zararım
 Kaşla göz arasında
 Sevdigimi ararım

790

Sini üstü şekerim
 Üstüne bal dökerim
 Kaynanamın kahrını
 Oğlu için çekerim

791

Samanlık dolu saman
 Aman efendim aman
 Keseyi doldur da gel
 Babam verir o zaman

792

Yol üstünde pastırma
 Kız saçını kestirme
 Kestirirsen az kestir
 Nişanlını küstürme

793

Vapurun dumanı yok
 Yârimin imanı yok
 Keşke sevmez olaydım
 Sevdanın amanı yok

794

Gel gel yanıma keklik
Kastın canıma keklik
Kınalı parmakların
Batır canıma keklik

795

Arpayı biçen bilir
Sevdayı çeken bilir
Kınamayın ağalar
Bu yoldan geçen bilir

796

Bunu böyle demezler
Peynir ekmek yemezler
Kırk yılda bir yâr sevdim
Onu bana vermezler

797

Eve serdim keçeyi
Şudur sözün gerçeği
Kızlar gülün dalıdır
Oğlanlar nar çiçeği

798

Gemiler kalayı var
 Güzeller alayı var
 İki gönül bir olmuş
 Her şeyin kolayı var

799

Köyün kızı gelini
 Unuttun mu ölümü
 Konu-komşuya karşı
 Açma tutuk dilimi

800

Yeldir nefesi gelmez
 Kimi kimsesi gelmez
 Acep Ferhad öldü mü?
 Külüngün²²⁶ sesi gelmez

801

Şu dağlar garip dağlar
 İçinde garip ağlar
 Kimse garip ölmesin
 Garip için kim ağlar
 Ağlarsa anam ağlar
 Gerisi yalan ağlar

²²⁶ külünk, külüng: sert kayaları parçalamak için kullanılan ucu sivri demir âlet.

Yararlanılan kaynaklar ve sözlükler

1. Dr. Âmil Çelebioğlu, Ramazannâme, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977?
2. Dr. Wilhelm Radloff- Dr. Ignaz Kúnos, Proben (Der Volksliteratur Der Türkischen Stamme VIII) Lâtin Harflerine Aktaran ve Hazırlayanlar: Prof. Dr. Saim Sakaoğlu-Doç. Dr. Metin Ergun, TDK Ankara 1998
3. E. Kemal Eyüboğlu, Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler (Birinci Kitap 1973 ve İkinci Kitap 1975), Doğan Kardeş Matb. Sanayii A.Ş. İstanbul 1973, 1975
4. Erdoğan Saraçoğlu, Kıbrıs Ağzı, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bak. Yay. 1992
5. Kilisli Rifat Bilge-Maniler (hızl. Yrd. Doç. Dr. Atâ Çatıkkaş) MEB Yay. (İkinci Baskı) İstanbul 2001
6. Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB (4 cilt), İstanbul 2004
7. Prof. Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay. (3.Baskı), İstanbul 1978
8. TDK İmlâ Kılavuzu, Ankara 2000
9. TDK Türkçe Sözlük, Ankara 2005
10. TDK Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara 1983
11. Türk Edebiyatı, Ahmet Kabaklı, cilt 1
12. Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB, İstanbul 2004 (4 cilt: A-E: 1. cilt; F-K: 2. cilt; L-R: 3. cilt; S-Z: 4. cilt)
13. Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (1 ve 2. cilt)
14. Pertev Nâili Boratav, “Mani” maddesi, İslâm Ansiklopedisi, 7. cilt, s.285-288.

Bazı genel kaynaklar

1. Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı I. cilt (Dördünca baskı) Türk Edb. Yay. İstanbul 1971
2. Dr. Âmil Çelebioğlu, Ramazannâme, Tercüman 1001 Temel Eser, İstanbul 1977
3. Dr. Wilhelm Radloff- Dr. Ignaz Kúnos, Proben (Der Volksliteratur Der Türkischen Stamme VIII) Lâtin Harflerine Aktaran ve Hazırlayanlar: Prof. Dr. Saim Sakaoglu-Doç. Dr. Metin Ergun, TDK Ankara 1998
4. E. Kemal Eyüboğlu, Şürde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler (Birinci Kitap 1973 ve İkinci Kitap 1975), Doğan Kardeş Matb. Sanayii A.Ş. İstanbul 1973, 1975
5. Erdoğan Saraçoğlu, Kıbrıs Ağzı, K.K.T.C. Milli Eğitim ve Kültür Bak. Yay. 1992
6. Erman Artun, Tekirdağ'da Hıdırellez Geleneği, Türk Halk Kültüründen Derlemeler, 1990, Hıdırellez Özel Sayısı, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara 1990
7. Hüseyin Kâzım Kadri, Türk Lügati, Dördüncü Cilt, İstanbul, 1945
8. Nihad Sâmî Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, II. cilt, MEB Yay. İstanbul, 1971
9. Pertev Naili Boratav, Mani Maddesi, İslâm Ansiklopedisi, c. 7, MEB İstanbul 1993
10. Prof. Pertev Naili Boratav, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, Gerçek Yay. (3.Baskı), İstanbul 1978
11. Şükrü Elçin, Türkiye Türkçesinde Maniler, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yay, Ankara 1990
12. Sami Akalın, Türk Manileri, İstanbul 1972

